

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

**Filmové festivaly ve vztahu
k environmentální udržitelnosti:
Případová studie Mezinárodního festivalu
dokumentárních filmů Ji.hlava**

Tereza Novotná

Katedra divadelních a filmových studií

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Kazík

Studijní program: Filmová, televizní a rozhlasová studia

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/diplomovou práci na téma *Filmové festivaly ve vztahu k environmentální udržitelnosti: Případová studie Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava* vypracoval(a) samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Ondřeji Kazíkovi za jeho cenné rady a poznatky, a také za obrovskou empatii a pochopení při vedení mé bakalářské práce. Zároveň bych ráda poděkovala za vstřícnost vedení festivalu MFDF Ji.hlava a svým respondentkám, že mi umožnily provést tento výzkum. Také děkuji své rodině, příteli a všem blízkým za jejich podporu po celou dobu mého studia.

Poznámka autorky

V práci využívám genderově neutrální jazyk. Číním tak buď využitím středního rodu podstatného jména, či zdvojením tvarů pomocí hvězdičky. Jakékoliv citace z pohledu genderově neutrálního jazyka neupravuji. U slov partneři a dodavatelé nevolím neutrální jazyk nikde v práci, jelikož se jedná o zavedené podoby slov ve festivalovém prostředí.

Ženská zahraniční příjmení v práci nepřechyluji.

Citace a parafráze z anglického jazyka jsou mým vlastním překladem.

Obsah

Úvod	8
Teoretická část.....	12
1. Vyhodnocení literatury a pramenů.....	12
1.1. Prameny	12
1.2. Literatura	12
1.2.1. Literatura festivalových studií	12
1.2.2. Literatura spojená s tématem udržitelnosti	13
1.2.3. Literatura k metodologii	14
2. Metodologie	16
2.1. Formulace výzkumné otázky.....	17
2.2. Metody sběru dat	17
2.3. Výběr respondentů*ek.....	19
2.4. Analýza dat.....	20
3. Teoretická východiska.....	21
3.1. Definice filmového festivalu	21
3.2. Přístup ke studiu festivalů a zaměření na produkční aspekty.....	22
3.3. Vymezení pojmu udržitelnost a udržitelný rozvoj	24
3.4. Společenská odpovědnost firem a ESG data	27
3.5. Environmentální strategie.....	29

3.6. Vymezení udržitelného kulturního eventu a produkčních aspektů s environmentálním dopadem	30
3.5.1. Energie.....	31
3.5.2. Mobilita	32
3.5.3. Odpad	34
3.5.4. Materiály.....	35
Výzkumná část	37
1. Představení analyzovaného festivalu	37
1.1. Stručná historie a souhrn vývoje MFDF Ji.hlava vztahující se k tématu práce	37
1.2. Změna na zaměření implementace udržitelných řešení do praxe.....	39
2. Organizační struktura MFDF Ji.hlava.....	40
2.1. Funkce ekologické ombudsmanky	40
2.2. Práce produkčního týmu a spolupráce s eko týmem	41
2.3. Problém nedostatku pracovní síly věnující se udržitelným tématům	42
3. Environmentální strategie festivalu	42
3.1. Produkční aspekty dle MFDF Ji.hlava s environmentálním dopadem.....	44
3.1.1. Energie.....	44
3.1.2. Mobilita	44
3.1.3. Odpad	45
3.1.4. Materiál.....	47
3.2. Komunikace se zájmovými skupinami.....	48

3.2.1. Návštěvnictvo	49
3.2.2. Partneři a dodavatelé	50
3.3. Využití měření úspěšnosti jednotlivých řešení v praxi.....	51
Závěr.....	53
Seznam použité literatury a pramenů	56
Prameny	56
Literatura	57;
Internetové zdroje	58
Seznam obrázků	60

Úvod

V prostředí filmových festivalů se téma udržitelnosti skloňuje čím dál častěji. Organizátoři*ry mluví o uvědomování si své odpovědnosti, kterou mají jako zástupci*kyně pravidelně vysoce navštěvovaných akcí se znatelným environmentálním dopadem, a přijímají nová opatření v rámci svých environmentálních festivalových politik.¹ Příkladem může být festival Cannes, který v roce 2021 zavedl ekologický poplatek 20 eur za spotřebu emisí CO₂ při pobytu na festivale.² Festival v San Sebastianu v prosinci stejného roku poté zveřejnil souhrnnou analýzu vypočítávající množství uhlíkové stopy, kterou festival vyprodukuje v průběhu celého roku. V průběhu konání festival vyprodukuje v průměru za den 568,3 tuny CO₂. Výsledky analýzy ukazují, že nejvíce problematickými oblastmi s vysokým environmentálním dopadem jsou mobilita účastníků*ic, kteří*é na místo konání přijíždějí z různých částí světa a využívají k tomu často například leteckou dopravu, a generování velkého množství odpadu.³

Spalování fosilních paliv člověkem vede k oteplování planety, vědci*kyně označují tento projev za dlouhodobý a vnímají jej za hlavní příčinu klimatické změny. Žádají přijímání opatření v rámci celého veřejného prostoru, která by pomohla snížit produkci skleníkových plynů.⁴ Větší zájem o pochopení a hledání řešení je patrný v celé společnosti. Zakladatelka neziskové společnosti A Greener Future Claire O'Neill, která od roku 2005 pomáhá festivalům s hledáním udržitelných řešení, zdůrazňuje změnu ve vnímání problematiky, která se odehrála před několika lety. „*Teprve asi před pěti lety došlo k velkému posunu ve vnímání a k hlubšímu porozumění potřebě učinit více komerčních událostí udržitelnými. Bylo to způsobeno i tím, že lidé celkově začali být více obeznámeni s klimatickými změnami, znečištěním a ztrátou biodiverzity – pozornost festivalového sektoru k tomuto tématu se také začala zvyšovat.*“⁵ Ve své práci se budu zabývat pouze sektorem filmových festivalů, ale otázky ohledně udržitelnosti si kladou například hudební festivaly či jiné další velké eventy.

¹ SEREBRIAKOVA, Natalia. Seven European film festivals go green at the European Film Festival Palić In: *Cineuropa.org* [online]. 20.7.2022. [cit. 12-02-24]. Dostupné z: <https://cineuropa.org/en/newsdetail/427758/>.

² Zde uvádím odkaz na celou environmentální agendu festivalu v Cannes.

TO PROTECT THE PLANET the Festival de Cannes is taking action. In: *Festival-Cannes.com* [online]. [cit. 11-01-24]. Dostupné z: <https://www.festival-cannes.com/en/the-festival/a-festival-with-a-conscience/for-the-planet/>.

³Sustainability. In: *sansebastianfestival.com*. [online].2023. cit. [11-02-24]. Dostupné z: https://www.sansebastianfestival.com/admin_img/documentos/informe_2021_sostenibilidad_in.pdf.

⁴ TURRENTINE, Jeff. What Are the Causes of Climate Change?. In: *NRDC.com* [online]. 13. 9. 2022. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://www.nrdc.org/stories/what-are-causes-climate-change#natural>.

⁵ Festivals sector moves to make events greener. In: *impact.economist.com* [online]. 28.8.2023. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://impact.economist.com/sustainability/social-sustainability/festivals-sector-moves-to-make-events-greener>.

V České republice na téma upozornila důležitá výzva v podobě otevřeného dopisu, který skupina českých filmových novinářů*ek v roce 2022 adresovala organizátorům*kám festivalu v Karlových Varech. Vytýkala v něm festivalu nedostatečné přijímání environmentálních řešení v praxi. Novináři*ky zmiňovali*y nemožnost třídít odpad či stálé tisknutí papírových vstupenek, které už žádný z větších festivalů kategorie A⁶, mezi které Vary patří, netiskne. Chválili*y ale například reflektování tématu ve výběru filmů festivalu či odborného programu pro filmové profesionály*ky.⁷ Nutno podotknout, že v následujícím roce 2023 Vary přistoupily k přijetí hned několika řešení – netisknutí festivalového katalogu a novinového deníku nebo vystavění zálohomatů na PET lahve.⁸ Dopis z roku 2022 se stal jednou z prvotních motivací pro mou práci, jelikož chci dále rozvíjet debatu o šetrnějším pořádání festivalů v organizační praxi, což mohu učinit skrz svou bakalářskou práci. Zároveň je jedním z mých cílů přinést základní vhled do problematiky, jež mohou využít jak organizátoři*rky, zástupci*kyně akademické obce, tak i návštěvníci*e festivalů.

Větší zájem o otázky spojené s udržitelností lze spatřit právě také v akademickém prostředí. Teoretička festivalových studií Marijke de Valck se tématu věnuje společně s teoretikem Gerem Zielinkim v jedné z kapitol knihy *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*, jejíž hlavním tématem je produkce festivalů po pandemii koronaviru.⁹ Nemožnost fyzického konání festivalů přiměla organizátory*ky hledat nová organizační řešení, která by ale mohla podle obou teoretiků být užitečná i ve snaze snížení environmentálních dopadů festivalů. Může tím být například využití online platforem pro účast některých hostů*ek, čímž by se snížila mobilita vedoucí k vysokému produkovaní uhlíkové stopy.¹⁰

Cílem teoretické části mé bakalářské práce je nejdříve identifikovat problematické oblasti při přípravě a produkci filmových festivalů, které tvoří hlavní environmentální zátěž. Zároveň chci představit řešení, která jsou už organizátory*kami přijímána v praxi. K identifikaci oblastí s environmentální zátěží využiji publikace, které pracují s pojmem

⁶ Kategorie A označuje festivaly, které mají soutěžní sekci, ve které mají filmy světovou či mezinárodní premiéru. Patří mezi ně například: Benátky, Berlín, Toronto, Cannes...

TESAŘ, Antonín. Jak funguje filmový festival. *a2larm.cz* [online]. 12. 7. 2014. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2014/07/jak-funguje-filmovy-festival/>.

⁷ Otevřený dopis novinářů a novinářek karlovarskému festivalu. *25fps.cz* [online]. 7. 7. 2022. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <http://25fps.cz/2022/otevreny-dopis-kviff/>.

⁸ KOZOHORSKÝ, Petr. Letošní filmový festival zezelenal, v ulicích jsou i lovci PET lahví. *idnes.cz* [online]. 30. 6. 2023. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/karlovy-vary/zpravy/mezinarodni-filmovy-festival-karlovy-vary-ekologie.A230630_734170_vary-zpravy_prz.

⁹ DE VALCK, Marijke, DAMIENS, Antoine. *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*. Springer International Publishing AG, 2023, 352 s. ISBN: 978-3-031-14171-3.

¹⁰ Tamtéž, str. 312.

udržitelný kulturní event a představují charakteristiky, které by měl daný event splňovat, aby mohl být jako udržitelný označený. Tematicky se jedná o knihy spadající do studia event managementu. V práci pracuji se širším označením event jako synonymem pro festivaly. Využiji samozřejmě také publikace z oboru festivalových studií, které mi pomohou v pochopení organizačních struktur festivalů, a také ve zmapování role festivalů ve filmovém průmyslu a širším společenském měřítku. Právě socio-kulturní a politické funkce festivalů jsou důležité pro pochopení relevance a aktuálnosti tématu mé bakalářské práce.

Teoretické poznatky budou více konkretizovány na případové studii zaměřené už na Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava (dále bude v práci uváděn také jako MFDF Ji.hlava). Zvolila jsem případovou studii tohoto festivalu, jelikož se jedná o přední český filmový festival, který na téma výrazně upozorňuje ve filmovém a veřejném prostoru už několik let. MFDF Ji.hlava nyní také zastává pozici leadera v udržitelnosti v rámci Doc Alliance,¹¹ kde sdílí poznatky z praxe v rámci industry programu pro odbornou filmovou veřejnost.¹² Setkání proběhlo na posledním ročníku festivalu. Důležitým krokem pro festival bylo také zřízení funkce ekologického*é ombudsmana*ky,¹³ který*á přichází se strategií a plánem, jak jednotlivá nová environmentální řešení a návrhy přinášet do praxe.

Výzkum mé práce bude založen na kvalitativních datech, k jejichž sběru využiji polostrukturované rozhovory se zástupci*kyněmi analyzovaného festivalu a analýzu interních dokumentů popisující environmentální agendu festivalu. Díky tomu budu moci konkretizovat environmentální agendu MFDF Ji.hlava a zároveň také poznat způsoby, jakými o problematice přemýšlejí představitelé*ky festivalu. Budu identifikovat hlavní body, které jsou pro environmentální politiku MFDF Ji.hlava těmi nejzásadnějšími. Zajímám se také o podobu spolupráce mezi ekologickou ombudsmankou (v současnosti místo zastává Soňa Klepek Jonášová) a dalšími organizačními odděleními festivalu. Dále se zaměřím na vnitřní fungování festivalu, ale také na způsob jednání festivalu při vnější komunikaci v mediálním prostoru, k čemuž využiji interní prameny festivalu, jejich sociální sítě a webové stránky. Cílem mé výzkumné části je navázat na identifikaci aspektů s environmentální zátěží v teoretické části a

¹¹ Jedná se o festivalovou síť tvořenou sedmi evropskými dokumentárními festivaly (CPH:DOX, Doclisboa, DOK Leipzig, MFDF Ji.hlava, FIDMarseille, Visions du Réel a Millennium Docs Against Gravity). Jejím cílem je „rozvíjení dokumentárního žánru, podpora jeho rozmanitosti skrz propagaci kreativních dokumentárních filmů.“ *Docalliance.org* [online]. [cit. 11-04-24]. Dostupné z: <https://www.docalliance.org/>.

¹² Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023. Zprávu neuvádím v příloze, není ještě dokončená a připravená k publikaci.

pokusit se zmapovat konkrétní způsoby implementace udržitelných řešení v praxi. Jsem si vědoma, že mi výběr jednoho festivalu neumožní tak plošnou generalizaci zjištěných údajů na oblast filmových festivalů, na druhou stranu v českém kontextu může MFDF Ji.hlava stát jako modelový příklad v implementaci udržitelných řešení v praxi. České filmové festivaly mají podobné podmínky při své organizaci, co se týče finančních zdrojů či úzké sítě pořadatelstva, které sdílí mezi sebou pracovníky*ice. Práce a aktivity MFDF Ji.hlava tak mohou sloužit jako inspirace v hledání řešení i dalším organizátorům*kám.

Teoretická část

1. Vyhodnocení literatury a pramenů

1.1. Prameny

V práci se budu odkazovat na prameny, kterými jsou environmentální strategie filmových festivalů. V těch se festivaly zavazují k plnění určitých kroků s cílem dosáhnout udržitelnějšího pořádání akce. Strategie jsou volně dostupné na webových stránkách festivalů. Některé festivaly téma udržitelnosti sledují i v rámci svých závěrečných zpráv, kde analyzují své výsledky v implementaci řešení v praxi. Strategie mi poskytnou první náhled do oblastí, které jsou pro festivaly z pohledu udržitelnosti nejzásadnější a nejproblematictější. Základem budou při mapování řešení, které festivaly už zavádějí v praxi. Závěrečné zprávy mi zároveň poslouží při sledování úspěšnosti řešení v praxi.

Dále budu pracovat s interními dokumenty Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava, které využiji při analýze přístupu festivalu k udržitelnosti ve výzkumné části. Jednat se bude o závěrečnou zprávu, která vzniká v tomto roce poprvé. Má za cíl zhodnotit minulý ročník z pohledu udržitelnosti a zároveň i sloužit jako analýza celkové environmentální strategie festivalu. Zprávu využiji při výzkumné části, kdy mi umožní reflektovat úspěšnost jednotlivých udržitelných řešení a zároveň díky ní budu moci detailněji popsat environmentální strategii analyzovaného festivalu MFDF Ji.hlava. V době psaní mé bakalářské práce však není ještě kompletní a připravená k publikaci, proto ji považuji za citlivý materiál, se kterým tak budu v práci nakládat. Nebudu ji tedy v práci zveřejňovat jako přílohu. Posledním pramenem jsou rozhovory, které jsem vedla se třemi zástupkyněmi festivalu – výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou, vedoucí produkce Annou Zelenou a eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. V práci nebudu uvádět kompletní přepisy rozhovorů, budu používat pouze citace. Zároveň budu uvádět konkrétní pozice a jména dotazovaných, což tak dělám po jejich výslovném souhlasu.

1.2. Literatura

1.2.1. Literatura festivalových studií

Pro lepší přehlednění rozdělím literaturu podle oblastí, kterými se zvolené publikace zabírají. Budu pracovat s literaturou spojenou s festivaly, zároveň ale také s pořádáním

udržitelných kulturních eventů. Ta spadá do oblasti event managementu a může být využita v různých podobách podnikání, nejen při organizaci festivalů.

Nejdříve představím publikace z festivalových studií. Je nutností se orientovat v pojmech a termínech fungování filmových festivalů, abych mohla prozkoumat produkční aspekty, které mají dopad na životní prostředí. Zároveň je pro mé téma důležité popsat roli, kterou filmové festivaly zastávají v rámci filmového průmyslu a veřejného prostoru. Díky tomu budu moct reflektovat relevantnost tématu a zasadit ho do širšího kontextu fungování a postavení filmových festivalů. Primární literaturou v této části pro mě bude publikace Marijke de Valck, Brendana Kredella a Skadi Loist *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. Kniha přináší obecné postupy, jak postupovat při studiu festivalů, ze kterých vyjdu při mé případové studii. Důležitost nacházím také v reflexi role festivalů, kterou kniha poskytuje napříč různými případovými studii věnujícími se filmovým festivalům lišícími se velikostí či geografickým výskytem.¹⁴

V praktické části se budu zabírat dokumentárním festivalem, proto tuto část doplním také dvoudílným sborníkem autorů Aidy Vallejo a Ezry Wintona *Documentary Film Festivals Vol. 1 a Vol. 2*. Čerpat budu především z prvního dílu, kde je popsán způsob nahlížení na dokumentární festivaly, jejich vývoj a postupné zvyšování vlivu či dosahu, a také na jejich úzkou spojitost s politickým a socio-kulturním rámcem.¹⁵ Ve své práci budu chtít ukázat, že tento rámec je obecně platný i pro jiné filmové festivaly, k čemuž využiji knihu *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen* od Cindy Hing-Yuk Wong. Autorka mluví o pozici filmových festivalů ve veřejné sféře a zdůrazňuje funkci festivalů reflektovat aktuální témata z různých i nefilmových oblastí.¹⁶ Z tohoto teoretického východiska budu vycházet při definici výzkumného rámce své práce.

1.2.2. Literatura spojená s tématem udržitelnosti

Ve festivalových studiích zatím chybí nějaká souhrnná publikace, která by se věnovala problematice udržitelnosti v rámci organizace festivalů. Zmínila jsem už publikaci *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*, kde teoretici*čky píší o dopadech koronavirové

¹⁴ DE VALCK, Marijke, KREDELL, Brendan, LOIST, Skadi. *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. London and New York: Routledge, 2016, 256 s. ISBN: 978-0-415-71247-7.

¹⁵ VALLEJO, Aida, WINTON, Ezra. *Documentary Film Festivals Vol. 1 Methods, History, Politics: Methods, History, Politics*. London: Palgrave Macmillan Cham, 2020, 296 s. ISBN: 978-3-030-17319-7.

¹⁶ WONG, Cindy Hing-Yuk. *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2011, 318 s. ISBN 978-0-8135-5065-7.

krize na pořádání filmových festivalů a analyzují změny, které organizátoři*rky přijali*y. V jedné z kapitol s názvem *Greening film festivals* je problematika vztažená k udržitelnému pořádání filmových festivalů ve spojitosti s klimatickou změnou. Autorské duo Zielinski a de Valck zdůrazňují nutnost společenské reakce na klimatickou krizi, a právě zkušenost z koronavirové krize může sloužit filmovým festivalům k přijetí řešení, která budou šetrnější k životnímu prostředí a jejichž funkčnost si vyzkoušely během pandemie. Část festivalů se během pandemie přesunula na online platformu, což je řešení, které se dá praktikovat i za účelem udržitelnějšího pořádání festivalů. Organizátoři*rky by měli*y tedy zhodnotit, jakým způsobem během krize festivaly fungovaly, a prodiskutovat, jakým směrem se produkce a fungování festivalů má ubírat do budoucna.¹⁷

Zmínila jsem, že využiji publikace z event managementu, které mi pomohou při identifikaci aspektů, které mohou být při pořádání jakéhokoli eventu environmentálně problematické. Poznatky aplikuji poté na organizaci festivalů. Publikace Meegan Jones *Sustainable Event Management: A Practical Guide* nabízí prvotní vhled do problematiky pořádání udržitelného kulturního eventu. Definuje oblasti s dopadem na životní prostředí a může sloužit jako pomocník organizátorům*kám při sestavování environmentální strategie.¹⁸ Jones také zdůrazňuje nutnost měření úspěšnosti implementovaných řešení v praxi. U festivalu nastává problém získání dat, jenž závisí na vnějších faktorech, jako je například participace návštěvníků*ic při poskytnutí informací o způsobu dopravy v rámci analyzování uhlíkové stopy spojené s mobilitou. Jones navrhuje soustředit se především na části, k jejichž datům se mohou organizátoři*rky dostat snadněji, nejjednodušší je podle ní výpočet přímé emise z provozů na místě (energetická spotřeba či výrobní generátory).¹⁹

1.2.3. Literatura k metodologii

V rámci metodologie budu pracovat s několika knihami týkajícími se kvalitativního výzkumu. Základní vhled do problematiky a vysvětlení postupu při akademickém výzkumu nabízí kniha Jana Hendla s názvem *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Hendl v knize poskytuje návod k průběhu celého výzkumu, od nastínění zkoumaných hypotéz a vytvoření výzkumného cíle, volby metody výzkumu, způsobu sběru dat až po jejich následné

¹⁷ DE VALCK, Marijke, DAMIENS, Antoine. *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*. Springer International Publishing AG, 2023, str. 307-329.

¹⁸ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, 414 s. 3.ed. ISBN: 978-1-31543-972-3.

¹⁹ Tamtéž, str. 18-19.

vyhodnocení a interpretaci. Nejdůležitější pro mě budou kapitoly věnované případové studii, kterou volím jakou svou metodu výzkumu, a poté ty týkající se sběru dat, kde jsou popsány způsoby, jak vést kvalitativní rozhovory pro co nejjednodušší následnou interpretaci získaných dat. Podle Hendlova návodu postupuji při sestavování otázek pro polostrukturované rozhovory.²⁰ Hendlovy poznatky doplňuji knihou Renaty Sedlákové *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*, která v kapitole věnované typům rozhovorů ještě důkladněji rozpracovává postup, jak co nejlépe konstruovat otázky pro respondenta*ku, v jakém pořadí je klást či na jaké etické aspekty při výzkumu nezapomenout.²¹

K detailnějšímu vysvětlení charakteristik případové studie využiji knihu Jana Chrastina *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*, která nabízí systematický a mnohostranný pohled na problematiku, a navíc se dotýká jak pozitiv, tak negativ při zvolení případové studie jako metody přístupu k tématu. Autor představuje různé teoretické pojetí případových studií a vysvětluje postup, podle kterého postupovat při designování své vlastní studie, který využívám ve své práci.²²

²⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

²¹ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, 539 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

²² CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019, 287 s. ISBN 978-80-244-5373-6.

2. Metodologie

Tato práce je případovou studií festivalu MFDF Ji.hlava. Případová studie je jednou ze základních metod výzkumu, nejčastěji spadá do kvalitativního, ale může být využita i v rámci kvantitativního výzkumu. Nejčastěji se využívá studie při analýze jednoho či několika případů, což slouží k důkladnému a hlubšímu pochopení analyzovaného fenoménu.²³ Michal Miovský ve své knize *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu* píše: „Práce na případové studii zdůrazňuje komplexní povahu zkoumaných fenoménů, zohledňuje souvislosti jednotlivých oblastí, jichž se případ dotýká, včetně jeho historicko-biografického pozadí.“²⁴ Zaměření na jeden festival mi umožní více do hloubky popsat konkrétní udržitelná řešení a zároveň se budu moct soustředit i na analýzu konkrétní implementace postupů do praxe a jejich dosažitelných výsledků, než pokud bych analyzovala festivalů více.

Výsledky případové studie MFDF Ji.hlava mají ale také nabídnout určitou výpovědní hodnotu o hlavním tématu celé práce, jímž je udržitelnost v kontextu pořádání filmových festivalů. Taková studie se nazývá podle Roberta E. Stakea instrumentální. Hendl o ní ve své knize píše jako o takové studii, kde „případ se považuje za důležitý pouze jako prostředek pro určitý cíl. Výzkumník se v tomto případě nezajímá tolik o specifické závěry o případu, ale chce udělat závěry, které jdou za daný případ. V tomto typu studie se výzkumník obvykle zajímá, jak a proč fenomén funguje v jeho současné podobě.“²⁵ Případová studie může v mé práci sloužit jako modelový příklad festivalu, který má zkušenosti s implementací udržitelné strategie do svého chodu, a vyhodnocení strategie může přinést cenné poznatky o fenoménu udržitelnosti v kontextu pořádání filmových festivalů.²⁶ Uplatnění vidím především v kontextu českých filmových festivalů, kde je prostor pro další debaty o problematice udržitelnosti a aktivity MFDF Ji.hlava je mohou pomoci iniciovat.

²³ Tamtéž, str. 63.

²⁴ MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), str. 93.

²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, str. 107.

²⁶ CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019, str. 54.

2.1. Formulace výzkumné otázky

Svou výzkumnou otázku formuluji takto:

Jaké jsou hlavní aspekty v organizaci filmových festivalů, které přispívají k výrazné environmentální stopě, jaké role hrají různé zainteresované strany v těchto procesech, a jaké efektivní strategie a měřítka existují pro snižování této stopy?

2.2. Metody sběru dat

Ve výzkumné části budu pracovat se závěrečnou zprávou MFDF Ji.hlava, která popisuje výsledky festivalu v oblasti udržitelnosti pro rok 2023. Už jsem zmiňovala, že zpráva nebude obsažena v přílohách, jelikož ještě není hotová k publikaci. Pro mou práci je ale zásadním materiálem pro pochopení strategie festivalu a především mi také poslouží jako zdroj k analýze konkrétních udržitelných řešení a jejich úspěšnosti v praxi. Jako prvotní náhled do tématu využiji environmentální strategii MFDF Ji.hlava, která je dostupná na webu festivalu. Jsou v ní zmíněna hlavní témata, která festival řeší, a vyjdu z ní při přípravě na rozhovory s organizátorkami festivalu.

Jako druhou metodu pro sběr dat volím polostrukturované rozhovory, které se též mohou nazývat jako rozhovory s návodem. Je pro ně charakteristické vytvoření primárních otázek, které ale mohou být v průběhu rozhovoru modifikovány a doplněny dalšími. Tazatel*ka se nemusí také držet připraveného pořadí, ale může ho měnit dle respondentových*činných odpovědí.²⁷ Volím tento způsob, jelikož při komplexnosti tématu je pro mě výhodné využít interakce s respondentem*kou a v případě nejasností se ho*jí hned doptat, což bych například v rámci standardizovaného dotazníku nemohla.

Hendl ve své knize popisuje návod, který se dá využít při sestavování otázek pro polostrukturovaný rozhovor. Nejdříve je důležité si sepsat hlavní témata a okruhy výzkumu, které hodláme analyzovat.²⁸ Pro moji práci se jedná o produkční aspekty filmových festivalů, které mají největší dopad na životní prostředí. Obecně je zahrnu pod pojem environmentální strategie. Dále mě bude zajímat téma celkové vize a identity festivalu, funkčnost organizačních struktur a role zájmových skupin v rámci tématu udržitelnosti. Vypracovala jsem tedy tabulku, která bude mým návodem při vedení rozhovorů.

²⁷ SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, str. 211.

²⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, str. 174-175.

<p>Vize a identita festivalu vztahující se k environmentální udržitelnosti</p>	<p>1. Je téma environmentální udržitelnosti součástí vize a identity festivalu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je pro festival zásadní, aby se téma dostalo k jeho diváctvu? • Jakými způsoby festival udržitelná řešení komunikuje s veřejností? <p>2. Jakou pozici festival zastává k tématu a jak ji vnímá především v rámci kontextu českého festivalového prostředí?</p>
<p>Organizační struktury festivalu</p>	<p>1. Které oblasti v organizační struktuře festivalu mají na starosti tematiku environmentální strategie?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaký byl hlavní účel pro zavedení funkce eko ombudsmana*ky? • Jaké jsou hlavní úkoly eko ombudsmana*ky? • Jak se role eko ombudsmana*ky vyvíjela v čase a jaký vliv má na strategické rozhodnutí festivalu v oblasti udržitelných témat? • Jak probíhá komunikace mezi eko ombudsmanem*kou a dalšími oblastmi v organizační struktuře festivalu, které se také podílejí na implementaci udržitelných řešení v praxi?
<p>Environmentální strategie festivalu</p>	<p>1. Které konkrétní oblasti z přípravy a produkce jsou vnímány festivalem jako</p>

	<p>nejproblematictější z hlediska environmentální zátěže?</p> <p>2. Jaké jsou hlavní výzvy, kterým čelí festival při snaze o prosazení udržitelnějšího způsobu pořádání festivalu?</p> <p>3. Jaká konkrétní řešení se osvědčila jako účinná při snižování environmentální zátěže?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sleduje festival nějakým způsobem úspěšnost jednotlivých řešení po implementaci do praxe? • Případně jaká měřítka používá? <p>4. Které další kroky plánuje festival podniknout do budoucna?</p>
<p>Zájmové skupiny festivalu a jejich zapojení do problematiky</p>	<p>1. Zapojení stakeholders (zúčastněných stran) – Jaký je postoj partnerů, dodavatelů a návštěvníků*ic k udržitelnosti na festivalu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jak se zapojují tyto skupiny do iniciativ spojených s udržitelností a jak reagují na změny zaváděné festivalem?

2.3. Výběr respondentů*ek

Rozhovory budou realizovány se třemi zástupkyněmi MFDF Ji.hlava, které jsem vybírala záměrně dle jejich blízkosti k tématu mé práce. Jedná se o výkonnou ředitelku festivalu Martinu Pospíšilovou, která zastupuje vedení festivalu. Dále o eko ombudsmanku festivalu Soňu Klepek Jonášovou, která navrhuje možné udržitelné strategie, a o vedoucí produkce Annu Zelenou, pro kterou je úkolem hledat možnosti, jak strategie zavést do praxe festivalu. Všechny tři podepsaly souhlas se zpracováním informací rozhovoru a uvedením jejich celého jména v práci.

Nejdříve jsem rozhovory nahrála na zvukový záznam a následně přepsala do textové podoby. Ty jsou v mém osobním archivu, kvůli citlivosti údajů je nebudu v práci uvádět v plném rozsahu.

2.4. Analýza dat

Nejdříve provedu transkripci rozhovorů za pomoci program *MAXQDA 24*, který využiji i ke kódování výpovědí mých respondentek. Základem bude rozřazení informací do kategorií či podkategorií, které budou odpovídat tématům nastoleným v mém návodu k rozhovoru.²⁹ Důležitým nástrojem pro mě budou také poznámky, které využiji ke zdůraznění důležitých témat. Jelikož rozhovory budu provádět postupně, bude pro mě důležité reflektovat témata, která vyplynou z předchozích rozhovorů. Budu chtít využít toho, že každá z mých respondentek zastupuje jinou organizační strukturu festivalu, tudíž řeší problematiku z jiného pohledu.

²⁹ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2016, str. 228-229.

3. Teoretická východiska

3.1. Definice filmového festivalu

Základem práce je definovat filmové festivaly, což potřebuji k následnému vymezení sledovaných aspektů. Marijke de Valck zdůrazňuje, že není dostupná nějaká jednotná definice pro filmové festivaly. Místo toho doporučuje nahlížet na pojem v rámci určitých rámců, tím může být role ve filmovém průmyslu, politické sféře či socio-kulturní oblasti. Filmové festivaly jsou místem, kde dostávají prostor filmy, které by jinak mohly ve filmovém průmyslu zapadnout a díky projekci na festivale získávají na prestiži. Festivaly fungují jako tzv. gatekeepers, rozhodují o tom, které filmy dostanou možnost být uvedeny. Pokud filmy zaujmou, mají možnost zisku obchodní dohody s producenty a distributory, kteří na festivaly přijíždí hledat nové zajímavé filmy. Festivaly slouží i jako setkání pro filmové profesionály*ky v rámci industry programu.³⁰

Festivaly lze vnímat také jako instituce, které zastávají funkce právě i v rámci politické a socio-kulturní oblasti. V kapitole *Festivals as Public Spheres* knihy *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen* o problematice mluví autorka Cindy H. Wong následovně: „Některé festivaly však mají další, dokonce dominantní cíle, které zahrnují podporu dalších agend mimo filmové umění. Prostřednictvím své programové nabídky mohou reflektovat témata jako porozumění mezi odlišnými skupinami, prosazování lidských práv, požadování rovnosti pro lidi různých sexuálních orientací nebo prosazování ekologických programů. Tyto cíle mohou být poté součástí identity daného festivalu či mohou být obsaženy v určitých programových sekcích.“³¹ Často to bývá jádrem dokumentárních festivalů, což zmiňují Vallejo a Winton ve své knize. Tento aspekt vychází už ze samotné podstaty dokumentárního filmu. Teoretik Bill Nichols mluví o třech důležitých aspektech pro definici tohoto žánru – vztahu k pravdě a poznání, závazku vůči socio-kulturní oblasti a specifické estetice a narativních módech reprezentace.³²

³⁰ DE VALCK, Marijke, KREDELL, Brendan, LOIST, Skadi. *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. London and New York: Routledge, 2016, str. 1-13.

³¹ WONG, Cindy Hing-Yuk. *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2011, str. 160.

³² VALLEJO, Aida, WINTON, Ezra. *Documentary Film Festivals Vol. 1 Methods, History, Politics: Methods, History, Politics*. London: Palgrave Macmillan Cham, 2020, str. 8.

Rámec socio-kulturní a politický lze ale využít i při analýze festivalů, které se nezaměřují na konkrétní společenský problém. Filmové festivaly stejně jako filmový průmysl reflektují dění ve veřejném prostoru, což de Valck popisuje jako „metaforické okno do světa.“ „*Festivaly mají jedinečný potenciál určovat agendu a zasahovat do veřejné sféry. Mohou ovlivnit náš estetický vkus, naše politické přesvědčení a náš pohled na život. Jednoduše řečeno, filmové festivaly mohou změnit naše vnímání světa.*“³³ Cindy H. Wong zdůrazňuje také to, že festivaly jsou místem, kde dostává prostor tvorba odlišná od masové filmové produkce, s čímž počítá též diváctvo, které festivaly navštěvuje. To očekává, že festival bude reflektovat citlivá a obtížná témata. Festivaly také umožňují divácké zapojení skrz Q&A po projekci, kdy je možné dále reflektovat téma filmu ze strany festivalu. Zároveň Wong upozorňuje na zvolené diskurzy, které volí festivaly při prezentaci svého programu. Kromě soutěžních sekcí mají festivaly i tematicky zaměřené sekce, které stojí na kreativitě dramaturga*yně kreativitě a jeho*její konkrétní představě o zvoleném tématu, kterou předává následně diváctvu.³⁴

Pro téma mé práce je důležité vymezení funkce filmových festivalů v těchto výzkumných rámcích. Zdůrazňuji tím základní relevanci tématu a proč je nutné zkoumat festivaly z pohledu jejich vztahu k udržitelnosti. Jedná se o vysoce navštěvované akce s nepopíratelným dopadem na životní prostředí, které mohou téma přímo reflektovat v rámci svého programu či právě skrz přijímání udržitelných řešení v rámci své realizace a organizace. Tím mohou ovlivnit smýšlení svého diváctva. Téma společenské odpovědnosti řeší už většina firem či společností z různých oblastí, cílem této kapitoly je ukázat, že i filmové festivaly lze podrobit analýze v tomto kontextu, a to z důvodu jejich vlivu a role ve veřejném prostoru. Více o společenské odpovědnosti budu psát v kapitole s názvem *Společenská odpovědnost firem a ESG data*.

3.2. Přístup ke studiu festivalů a zaměření na produkční aspekty

Marijke de Valck navrhuje se při studiu festivalu držet těchto pěti bodů:

1. Začít s důkladnou rešerší v rámci festivalových studií.

³³ DE VALCK, Marijke, KREDELL, Brendan, LOIST, Skadi. *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. London and New York: Routledge, 2016, str. 9.

³⁴ WONG, Cindy Hing-Yuk. *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2011, str. 159-190.

Právě to jsem využila v předešlé kapitole, kde mi publikace z festivalových studií umožnily více pochopit roli festivalů a vymezit si tak svůj výzkumný rámeček.

2. Důležitým bodem je faktograficky představit zkoumaný festival a popsat, jaké aspekty festival charakterizují.

Jedná se například o historii, velikost, zaměření či cílovou skupinu. Jedno z témat, které mě bude zajímat ve výzkumné části je, jak se odráží téma environmentální udržitelnosti v identitě MFDF Ji.hlava. A k tomu potřebuji znát historii festivalu v souvislosti k tématu a zda už od svých počátků festival téma reflektoval, nebo k tomu došlo až později.

3. Identifikovat pozici festivalu ve festivalovém a kulturním světě.

Často se pro tento aspekt využívá označení „festival circuit,“ v překladu festivalové kolečko, což označuje to, že film je často promítán na více festivalech z důvodu propojenosti celého průmyslu.³⁵ Výzkumník*ice se může soustředit na domácí či světový kontext, ale vždy musí dbát na relevanci. Z tohoto důvodu se zaměřuji na český kontext, kde lze výsledky mé výzkumné části lépe aplikovat.

4. Vymezit si výzkumnou otázku.

V tomto bodě de Valck zdůrazňuje nutnost se zamyslet nad tím, jak festivaly bude výzkumník*ice zkoumat a na co se zaměří. Pokud se výzkumná otázka bude týkat kulturního vlivu, pak se primárním zájmem zkoumání stane programová skladba festivalu a analýza dramaturgické strategie. Má výzkumná otázka se týká realizace a organizace, proto se například nezaobírám analýzou programu, ale pouze produkčních aspektů. Zároveň vnímám festivaly jako instituce, které mají vliv nejen ve filmovém průmyslu, ale i v jiných oblastech veřejného prostoru.

5. Zvolit si výzkumnou metodu a způsoby sběru dat.

Tady zmiňuje de Valck velice důležitý aspekt k uskutečnění výzkumu, kterým je nutnost spolupráce ze strany samotného festivalu. Výběr metody i sběr dat se potom odráží od toho,

³⁵ The Festival Circuit. In: *Dynamics of World Cinema* [online]. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.st-andrews.ac.uk/~worldcin/index.php/strands/circuit.html>.

jakou má spolupráce podobu. Nejčastěji výzkumy probíhají právě pomocí rozhovorů, zúčastněného pozorování či analýzou interních dokumentů.³⁶

V této části je také důležité zmínit, že se budu zabírat produkčními aspekty festivalů. Tím mám na mysli všechny záležitosti, které spadají do realizace a organizace festivalu v praxi. Spadá sem především oddělení produkce, které má na starosti rozpočet festivalu, vyřizuje objednávky a smlouvy s partnery a dodavateli či řeší pronájem a zařízení jednotlivých míst konání festivalu. Právě řešení těchto aspektů z pohledu udržitelného přístupu mě bude v mém výzkumu zajímat. De Valck a Zielinski udržitelnost v kontextu filmových festivalů nazývají jako „*nutnost, jak vrátit slovo eko do označení festivalový ekosystém, což popisují jako zvážení hranice rozšířených festivalových mechanismů, které jsou zakořeněny v logice stálého růstu, v souvislosti s omezenými přírodními zdroji.*“³⁷ Neboli zamyslet se nad možnostmi, jak realizovat festivaly jinak a udržitelněji v souladu s ekonomickým rozrůstáním a vyvíjením festivalu.

3.3. Vymezení pojmu udržitelnost a udržitelný rozvoj

Otázka udržitelnosti se více ve veřejném prostoru objevuje posledních padesát let. Čím dál rapidněji roste populace, hospodářský růst a náš blahobyt, ale také se zvyšuje spotřeba energie a přírodních zdrojů.³⁸ Zlomovou událostí pro téma ochrany životního prostředí se stal rok 1972, kdy se jednak konala konference OSN o ochraně životního prostředí, a zároveň byla vydaná kniha *Meze růstu* od kolektivu autorstva reprezentující tým 17 výzkumných pracovníků*ic.³⁹ Závěry studie v knize jsou takové, že nelze očekávat, že se přírodní systém Země udrží ve stabilitě při stávajícím růstu populace a hospodářství. Omezený počet zdrojů nemůže stačit neomezené poptávce populace založené na stálém ekonomickém růstu. Na knihu navázal vznik řady ekologických hnutí a dnes je stále považována za základ přemýšlení o tématech životního prostředí.⁴⁰

³⁶ DE VALCK, Marijke, KREDELL, Brendan, LOIST, Skadi. *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. London and New York: Routledge, 2016, str. 6-8.

³⁷ DE VALCK, Marijke, DAMIENS, Antoine. *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*. Springer International Publishing AG, 2023, str. 309.

³⁸ ŠIRINKINA, Anastázie. *Udržitelnost hudebního festivalu Rock for People*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, Katedra Arts managementu. Vedoucí práce Ing. Pavla Petrová, Ph.D.

³⁹ MEADOWS, DONNELA H., et al. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*, New York: Universe Books, 1972, 205 s. ISBN: 978-0-876-63165-2.

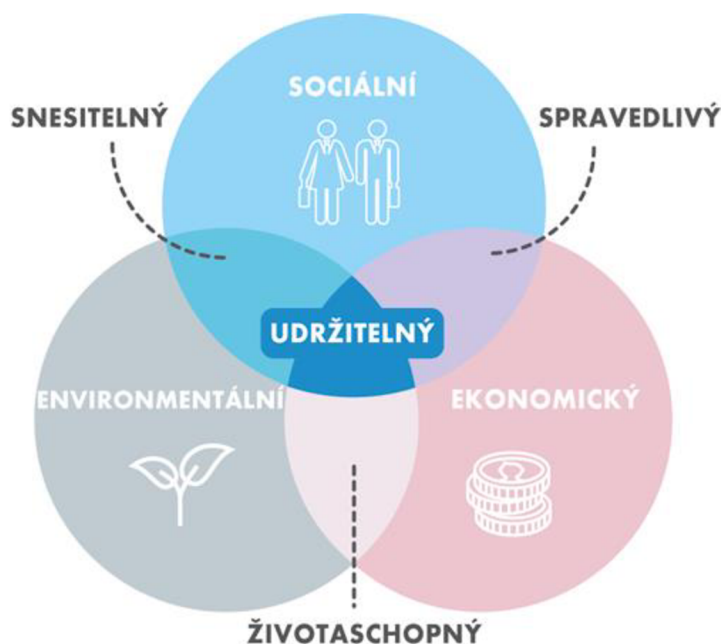
⁴⁰ Základní pojetí konceptu udržitelného rozvoje. mmr.gov.cz [online]. cit. [15-03-24]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/informace,-aktuality,-seminare,-pracovni-skupiny/psur/uvodni-informace-o-udrzitelnem-rozvoji/zakladni-pojeti-konceptu-udrzitelného-rozvoje>.

Poprvé byl pojem udržitelný rozvoj etablován a definován ve zprávě *Naše společná budoucnost* z roku 1987. Ta byla vypracovaná Světovou komisí pro životní prostředí pod vedením Gro Harlem Brundtland, o udržitelném rozvoji se ve zprávě píše takto: „*Lidstvo má schopnost učinit rozvoj udržitelným, aby zajistilo, že bude splňovat potřeby současnosti, aniž by ohrozilo schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby.*“⁴¹ Tato definice ale neuvádí, jakých potřeb se udržitelný rozvoj týká, lze ji chápat spíše v obecnějším etickém rámci.

V roce 2002 v rámci Světového summitu k udržitelnosti v Johannesburgu vzniká koncepce, která je založená na principu rovnováhy tří pilířů – environmentálního, ekonomického a sociálního. Environmentální pilíř se dotýká otázek spojených právě s omezováním znečištění životního prostředí, šetností při těžbě a využívání neobnovitelných zdrojů, či klimatickou změnou. Ekonomický pilíř by měl tato témata reflektovat tak, že stálý hospodářský růst je možný pouze při zohlednění limitů životního prostředí. Ekonomika by měla fungovat v koloběhu, kdy z produktů, které vytváříme, by po jejich spotřebě neměl zůstat odpad, ale měly by být dále užítkovány. Pokud se tak neděje, znamená to problém pro další generace, jelikož klesají přírodní zdroje a pouze se hromadí odpad a znečištění. Udržitelná společnost by měla nabízet také rovné příležitosti ve vzdělání či práci bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu či náboženství. Zároveň sociální pilíř tematizuje omezení chudoby a snahu o rovný přístup k důstojné životní úrovni. Tato koncepce už tedy více konkretizuje jednotlivé potřeby vedoucí k udržitelnému rozvoji, které mohou být využívány společnostmi v praxi.⁴²

⁴¹ Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. In: sustainabledevelopment.un.org [pdf]. 1987. [cit. 27-02-24]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

⁴² Co je udržitelný rozvoj. [tydenudrzitelnosti.cz](https://www.tydenudrzitelnosti.cz) [online]. cit. [15-03-24]. Dostupné z: <https://www.tydenudrzitelnosti.cz/o-projektu/>.

Obrázek 1 – Pilíře udržitelného rozvoje, zdroj: Statistika a my, 2018.

Důležitým výsledkem ještě většího propojení s praxí se stalo přijetí 17 Cílů udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals neboli SDGs) v roce 2015 na summitu OSN. Na formulaci cílů se podílely všechny členské země OSN společně se zástupci*kyněmi občanské společnosti, podnikatelské sféry či akademické obce. Sloužit mají především na úrovni vládní administrativy, ale mohou se stát inspirací také pro jednotlivé společnosti a firmy.⁴³ Například festival v Locarnu si vyznačil šest prioritních cílů, o jejichž naplnění se snaží svým udržitelným přístupem při organizaci.⁴⁴

⁴³ Cíle udržitelného rozvoje. *osn.cz*. [online]. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>.

⁴⁴ Sustainability - Our contribution to the Sustainable Development Goals. In: *locarnofestival.ch* [online]. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.locarnofestival.ch/about/organization/sustainability.html>.

Obrázek 2 – Cíle udržitelného rozvoje, zdroj: OSN.

V práci budu pracovat se spojením environmentální udržitelnost místo komplexnějšího označení udržitelného rozvoje, abych zdůraznila soustředění především na otázky spojené s environmentalismem. Zároveň volím pojem environmentální místo ekologická udržitelnost, jelikož se zajímám o vztah mezi přírodou a společností.⁴⁵ Je důležité v této části také vysvětlit, že v práci se budu opravdu zabírat především pouze environmentální udržitelností. Práce se věnuje problematice velkých akcí a znečišťování životního prostředí přispívající ke klimatické změně. Ekonomické i sociální otázky jsou s tématem úzce spjaté a mé respondentky se jich také v některých částech svých výpovědí dotknou. Ať už se jedná o ekonomické aspekty některých udržitelných řešení či nedostatek pracovní síly věnující se tématu. Délka a potřeba užšího zaměření bakalářské práce mi neumožní tyto jejich postřehy více do hloubky analyzovat, ale budu se snažit je reflektovat a zdůraznit.

3.4. Společenská odpovědnost firem a ESG data

Společenská odpovědnost firem (platí i pro podniky, organizace atd.) je českým překladem pro anglický název *Corporate Social Responsibility*. Evropská komise pojem definuje takto: „...aby firma naplňovala svou společenskou odpovědnost, měla by začlenit

⁴⁵ LINDBERG, Greg. Ecology vs. Environmental Science: What's the Difference? In: *saintleo.edu* [online]. 19.3.2021. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.about/stories/blog/ecology-vs-environmental-science-whats-the-difference>.

*sociální, environmentální, etické, lidskoprávní a spotřebitelské otázky do své obchodní strategie a činnosti.*⁴⁶ Jedná se o dobrovolnou koncepci, tudíž je pouze na firmě, jak se rozhodne ní pracovat. Koncepce se soustřeďuje na vnitřní aktivity firmy, které úzce souvisejí s udržitelností – snížení produkce emisí, dobročinné aktivity, etické chování vůči zaměstnancům či transparentní vztahy s investory.⁴⁷

Dnes bývá nahrazována pojmem *ESG*, kde písmena označují sledované oblasti. Jedná se o životní prostředí (environment), společnost (social) a oblast řízení podnikání (governance). Rozdíl oproti *CSR* je, že *ESG* poskytuje měřitelná kritéria, která ukazují, jak si firma vede v aplikaci udržitelných řešení. V rámci tří zmíněných oblastí se sledují přijatá řešení firmy k tématu klimatické změny, znečištění, biodiverzity, pracovních podmínek zaměstnanců*kyň či firemní kultury. Pracuje se s tvrdými daty, ale zároveň se také jedná o kvalitativní analýzu, kde firma popisuje svá řešení slovně. Data je nutné uvádět v rámci nefinančního reportu dle evropské směrnice *Corporate Sustainability Reporting Directive*, která je povinná pro firmy nad 500 zaměstnanců*kyň. *ESG* kritéria jsou důležitým ukazatelem, který může firmě přispět k zisku vyšší transparentnosti a důvěryhodnosti v jednání s odběrateli*kami či investory*kami, větší možnosti získání kvalitních zaměstnanců*kyň nebo možnosti vyššího růstu a konkurenceschopnosti.⁴⁸

Důležitost toho, aby se festivaly řídily nějakými přímo pro ně platnými kritérii, zmiňují i zástupkyně festivalu v San Sebastianu a Locarnu Amaia Serrulla s Fabienne Merlet v diskusi s Marijke de Valck a Gerem Zielinskim. Obě se shodují na tom, že možnost výpočtů výsledků v praxi jim umožňuje následnou transparentní diskusi o tématu s partnery. Často je ale složité pro festivaly se dostat ke konkrétním číslům ohledně udržitelnosti. Festival je v získávání dat závislý na třetích stranách, což v práci dál budu rozebírat.⁴⁹

Ráda bych v této kapitole zmínila ještě pojem *greenwashing*. Ten označuje situaci, kdy firma ve své komunikaci zmiňuje udržitelné praktiky, ale ve skutečnosti se jedná pouze o marketingový účel, čímž si chce firma zlepšit svoji důvěryhodnost ze stran zákazníků*ic. Firma

⁴⁶ Corporate sustainability and responsibility. In: *official website of the European Union* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-sustainability-and-responsibility_en.

⁴⁷ POLLEY, Celesté. ESG vs. CSR: what's the difference? In: *thesustainableagency.com* [online]. 10. 2. 2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://thesustainableagency.com/blog/esg-vs-csr/>.

⁴⁸ Co je ESG. *esgvpraxi.cz* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://www.esgvpraxi.cz/co-je-esg>.

⁴⁹ DE VALCK, Marijke, ZIELINSKI Ger. On greening film festivals: The environmental impact of film festivals and their future design and operation. In: *necsus-ejms.org* [online]. 13.12.2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://necsus-ejms.org/on-greening-film-festivals-the-environmental-impact-of-film-festivals-and-their-future-design-and-operation/>.

může tak činit vědomě, ale i nevědomě, kdy si například dostatečně neověří informace od svých dodavatelů.⁵⁰ Existuje tzv. šest hříchů, které napovídají, že by se ze strany firmy mohlo o greenwashing jednat. Patří sem skrytý kompromis (na první pohled úsporné řešení, které má ale stále dopady na životní prostředí), žádný důkaz o bio certifikaci, nejasnost (příkladem může být tvrzení, že je produkt 100% přírodní, i přestože obsahuje produkt nebezpečné látky), irelevance (firma zdůrazňuje například to, že produkt neobsahuje freony, které byly ale zakázány už v roce 1987), falšování o certifikaci a tvrzení o menším zlu (ekologicky šetrné pesticidy).⁵¹ V práci budu dbát na důkladnou rešerši přístupů jednotlivých festivalů s cílem sdílet vždy opravdu podložená řešení, která přispívají k řešení environmentální problematiky.

3.5. Environmentální strategie

Jones zdůrazňuje ve své knize nutnost vytvoření environmentální strategie, která poslouží jako jakýsi závazek k plnění vyznačených udržitelných cílů. Mělo by z ní být poznat, jaká řešení hodlají organizátoři*ry přijmout v praxi.⁵² Jean a Edward Steadovi ve své knize *Sustainable strategic management* píšou, že je nutné vzít při vytváření udržitelné strategie v potaz vztahy mezi třemi oblastmi udržitelného rozvoje – ekonomikou, společností a životním prostředím. Tím se odlišuje od obecné obchodní strategie podniku. Definují také několik kroků při vytváření strategie, jimiž jsou formulace vizí, mise a cílů firmy, vyhodnocení okolí a zdrojů firmy. Strategie může mít různé podoby, může být podrobná a popisovat všechny kroky, nebo se může jednat pouze o souhrnné vyjádření. Zdůrazňována je především jasná formulace vize a přijetí udržitelnosti jako jedné z hlavních priorit firmy.⁵³

Zároveň by se měly ve strategii objevit způsoby, kterými se bude dát změřit a sledovat úspěšnost udržitelných řešení v praxi. Jones mluví také o důležitosti publikování strategie veřejně s cílem k oslovení potenciálních dodavatelů, nových zaměstnanců*kyň či samotných odběratelů*ek.⁵⁴ Právě jejich vztahy k udržitelnosti je nutné vzít v potaz při vytváření environmentální strategie. Freeman ve své knize označuje zájmovou skupinu jako „*jakoukoliv skupinu nebo jednotlivce, kteří mohou ovlivnit podobu firemních cílů. Patří mezi ně vlastníci, zákazníci, zástupci zákazníků, konkurence, média, zaměstnanci, environmentalisté, dodavatelé,*

⁵⁰ MILLER, Toby. *Greenwashing Culture*. London: Routledge, 2017, str. 33. 1.ed. ISBN: 978-1-31565-925-1.

⁵¹ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 231.

⁵² Tamtéž, str. 11.

⁵³ STEAD, Jean Garner, STEAD, Edward W. *Sustainable strategic management*. Sheffield: Greenleaf Publishing, 2014, 287 s. 2nd ed. ISBN 978-1-906093-53-2.

⁵⁴ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 11.

*vláda, lokální komunity a organizace, politické skupiny, obchodní organizace.*⁵⁵ Pro každou skupinu bude z pohledu udržitelnosti důležité něco jiného, firma by měla vést s nimi dialog při vytváření své strategie. Odráží se to i v možných přínosech, které firmě může přinést implementace strategie v praxi. Podle Hitchcocka a Willarda se jedná například o snižování energetické spotřeby, nákladů či produkce odpadu, odlišení od konkurence, předjímání regulatorních požadavků, zlepšení pověsti u zájmových skupin či o tvorbu nových inovativních řešení.⁵⁶

3.6. Vymezení udržitelného kulturního eventu a produkčních aspektů s environmentálním dopadem

V práci pracuji s pojmem udržitelný kulturní event, který využívá ve své knize Meegan Jones. Prvotně je důležité si vysvětlit slovo event, které Cambridgeský slovník definuje jako *„činnost, která je plánována pro specifický účel a obvykle se jí účastní mnoho lidí, například setkání, večírek, veletrh nebo konference.“*⁵⁷ Budu v práci pracovat s tímto pojmem jako synonymem pro festivaly. O udržitelném kulturním eventu potom píše Jones takto: *„V jakémkoliv systému jedna oblast ovlivňuje tu druhou, což vede ke kumulaci vzájemně propojených účinků. Naše životní prostředí je systém a každý člověk, každý podnik a každé odvětví je jeho součástí a musí plnit svou roli v udržitelném rozvoji v rámci globálního měřítka.“*⁵⁸ Jones ve své knize nabízí různé návrhy, které mohou organizátoři*ry přijmout v praxi a stát se udržitelnějším eventem. Konkrétně je uvádí v kapitolách věnovaným produkčním aspektům s nejvyšším environmentálním dopadem.

Jones už hned v úvodu uvádí čtyři aspekty, které jsou environmentálně nejvíce problematické. Jedná se o energie, mobilitu, odpad a nákup materiálů. V této kapitole představím obecně jejich problematičnost a následně řešení, které festivaly využívají v praxi. Využiji závěrečnou zprávu festivalu San Sebastian z roku 2023, který úspěšnost svých

⁵⁵ KRAUSE, Josef. *Podniková environmentální strategie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 246 s. ISBN 978-80-7598-560-6.

⁵⁶ WILLARD, Marsha, HITCHCOCK, Darcy. *The Business Guide to Sustainability: Practical Strategies and Tools for Organizations*. New York: Routledge, 2015, 290 s. 3rd ed. ISBN: 978-1-31576-739-0. 978-1-31565-925-1.

⁵⁷Event. In: Cambridge Dictionary [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/event>.

⁵⁸ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 4.

udržitelných řešení měří od roku 2021, abych konkretizovala číselně, jaká může být produkce emisí festivalů.⁵⁹

3.5.1. Energie

Festival v San Sebastianu udává spotřebu energie odpovídající 29,87 tun CO₂, ale je důležité uvést, že výpočet nebyl realizován za využití všech dat o energii, jelikož některá místa konání festivalu nedodala potřebná data. Jedná se o informace, jejichž poskytnutí si festival musí vyjednat s daným prostorem. San Sebastian na svých závěrečných zprávách pracuje s poradenskou firmou CREAM, která má na starosti právě jednotlivé výpočty. V případě nedostupnosti dat využívá firma svých dat týkajících se stovky eventů, s kterými spolupracuje. Takže v tomto případě byly chybějící údaje dopočteny na základě údajů o velikosti prostoru a počtu hostů*ek, které byly porovnány s daty CREAM a na základě toho byly využity potom v celkovém výpočtu uhlíkové stopy. Toto je jedna z možností, jak by festivaly mohly řešit to, že nemají přístup ke všem datům při měření úspěšnosti řešení v praxi.⁶⁰

Festivaly se často soustředí na následování energetické pyramidy. Tím nejsnazším řešením je snaha o snižování množství vyprodukované energie, což vychází z vlastní změny chování a efektivního využívání energetických zdrojů. Festival může vést své pracovníky*ice k tomu, aby dohlíželi*y na regulaci teploty v sálech či zhasínání po skončení programu.⁶¹ Co se týče druhého bodu, tam doporučuje Jones především důkladné plánování generátorů elektrické energie, které může vést k efektivitě. „*Manažer místa konání akce nebo vedoucí produkce a dodavatel elektrické energie budou spolupracovat na plánování počtu a umístění generátorů. Plánování distribuce energie musí přijít až po rozhodnutí o uspořádání místa a vzetí v potaz návštěvnosti, podoby kreativní produkce a estetiky, přístupové cesty a rozvržení terénu atd. S pečlivým plánování umístění generátorů lze dosáhnout efektivit.*“⁶² Pro eventy, které se konají vevnitř, je pak důležité volit místa konání, která se sama snaží o co nejvíce udržitelné využívání energie.

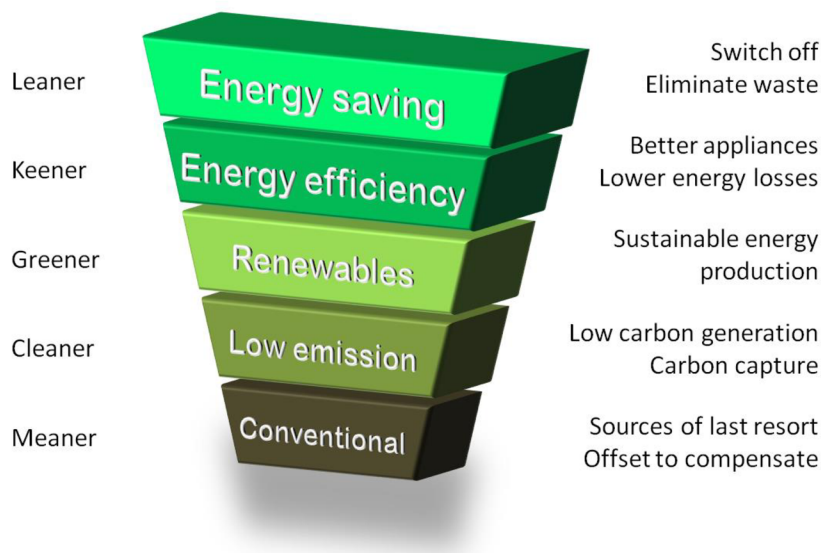
⁵⁹ Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023. cit. [03-05-24]. Dostupné z: <http://zinemaldia.sansebastianfestival.com/books/ggas/#p=12>.

⁶⁰ Tamtéž, str. 12.

⁶¹ Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023. Zprávu neuvádím v příloze, není ještě dokončená a připravená k publikaci.

⁶² JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 87.

Postupně se ve světě udržitelnosti přesouvá pozornost především k obnovitelným zdrojům energie – vítr, solární a geotermální zdroje či bioplyn.⁶³ Tady je ale důležité zmínit, že akce, které se konají vevnitř a prostory konání mají pronajatá, jsou odkázány na rozhodnutí vlastníků budovy. Pro ně se tím hlavním řešením zatím stávají tedy především snahy o snížení produkce energie.

Obrázek 3 – Energetická pyramida, zdroj: Wikipedie, Energy hierarchy

3.5.2. Mobilita

Mobilita je oblast, která přispívá nejvíce k množství uhlíkové stopy festivalů. Dle dat festivalu v San Sebastianu dosáhla celková mobilita během festivalu v roce 2023 hodnoty 1576, 76 tun CO₂.⁶⁴ Marijke de Valck a Ger Zielinski zmiňují možnost využití připojení hostů*ek přes online platformy, což se využívalo během covidu.⁶⁵ Na druhou stranu festivaly mají také zodpovědnost vůči filmovému průmyslu a filmařům*kám, jelikož někteří*é by bez festivalu neměli*y šanci dostat se k distribuování. O tomto konfliktu a o důležitosti fyzického konání festivalů mluví Fabienne Merlet z festivalu v Locarnu v diskusi s de Valck a Zielinskim:

⁶³ Jako zajímavý příklad z praxe pořádání venkovního festivalu chci uvést iniciativu hudebního festivalu Rock for People, kde jedna stage byla poháněna vodíkovým generátorem. SEDLÁČEK, Vojtěch. Čistá festivalová energie. Rock for People pohání vodíkový generátor z Jablonce. In: *CzechCrunch* [online]. 18. 6. 2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z <https://cc.cz/cista-festivalova-energie-rock-for-people-pohani-vodikovy-generator-z-jablonce/>.

⁶⁴ Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023, str. 8. Dostupné z: <http://zinemaldia.sansebastianfestival.com/books/ggas/#p=12>.

⁶⁵ DE VALCK, Marijke, DAMIENS, Antoine. *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*. Springer International Publishing AG, 2023, str. 314.

„Jako filmové festivaly máme také odpovědnost vůči celému filmovému průmyslu. Takže vzdát se fyzického festivalu a toho, co se děje při uvedení snímku, by poškodilo filmaře a jejich práci, protože jejich film by nakonec neměl šanci na distribuci. Festivaly jsou v cyklu distribuce filmu zásadní. Zároveň máme nejen odpovědnost vůči životnímu prostředí, ale také velmi důležitou odpovědnost z hlediska společenské odpovědnosti. Fyzická událost zůstává nenahraditelná, a to nejen pro filmový průmysl, ale také proto, že je to okamžik, kdy se lidé setkávají, kdy dochází k výměně názorů a kdy se skutečně děje kouzlo.“⁶⁶

Jones navrhuje se tedy soustředit především na motivování návštěvnictva a hostů*ek k tomu, aby využívali*y veřejnou hromadnou dopravu, jízdu na kole či chůzi. Právě to dělá část festivalů, že při zajišťování dopravy svým hostům*kám zvolí využití vlaku, než aby pro hosty*ky jelo auto. Dalším řešením je snížení využívání fosilních paliv, které lze nahradit například elektromobily.⁶⁷

Některé festivaly využívají možnost offsetingu, kdy finančně podporují projekty, které se snaží o snižování emisí skleníkových plynů. Festivaly tak kompenzují svou vyprodukovanou uhlíkovou stopu. Od roku 2021 toto zavedl například festival v Cannes, jak jsem zmiňovala v úvodu, a zároveň přešel na elektromobily a návštěvnictvo může využívat zdarma veřejnou dopravu.⁶⁸ Jones upozorňuje, že by možnost offsetingu měla být vždy tou poslední, kterou festival přijme, potom co se pokusil využít řešení uvedená v předchozím odstavci. V některých případech se to může blížit ke greenwashingu, kdy se neřeší příčiny, ale pouze se přijme toto jedno řešení. *„Je důležité vyhledat projekt, který opravdu odpovídá vaší ideologii, a aktivně ho podpořit. Zároveň pokud se rozhodnete jít cestou kompenzace uhlíkových emisí, buďte opatrní a nenazývejte ji kompenzací uhlíkové stopy, pokud jste nevyzkoušeli všechna možná řešení pro snížení emisí. V opačném případě může vaše kompenzace křičet greenwashingem.“⁶⁹*

⁶⁶ DE VALCK, Marijke, ZIELINSKI Ger. On greening film festivals: The environmental impact of film festivals and their future design and operation. In: *necsus-ejms.org* [online]. 13.12.2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://necsus-ejms.org/on-greening-film-festivals-the-environmental-impact-of-film-festivals-and-their-future-design-and-operation/>.

⁶⁷ Kompletně na elektromobily přešlo Berlinale, kde navíc část vozů je také poháněná vodíkovým generátorem. Acting Sustainably. In: *berlinale.de* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.berlinale.de/en/festival/sustainability.html>.

⁶⁸ TO PROTECT THE PLANET the Festival de Cannes is taking action. In: *Festival-Cannes.com* [online]. [cit. 11-01-24]. Dostupné z: <https://www.festival-cannes.com/en/the-festival/a-festival-with-a-conscience/for-the-planet/>.

⁶⁹ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 130.

3.5.3. Odpad

Oblast odpadů je jedna z těch nejviditelnějších z pohledu environmentálního dopadu. Opět ocituji zprávu Sen Sebastianu, která uvádí vyprodukovaní 7,03 CO₂. Zdůrazněn je fakt, že odpad nemá tak razantní dopad na emise vyprodukované festivalem pro daný rok, ale může mít velký dopad do budoucna a na stav životního prostředí.⁷⁰ Je samozřejmé, že velké eventy jako festivaly budou produkovat velké množství odpadu. Na nutnost vyvážení udržitelnosti s pochopitelnou snahou o ekonomické zisky upozorňuje i Jones. „*Samozřejmě, že spotřeba je to, co získává peníze na mnoha eventech. Nechcete přece omezit prodej věcí natolik, aby váš event prodělal, že už nebude finančně rentabilní. Chcete, aby vaše publikum jedlo a pilo, kupovalo si program, dostávalo se k jídlu a pití, utrácelo za merch, účastnilo a bavilo se. Ale můžete se dobře rozhodovat o tom, co prodáváte, co za zbytečné věci rozdáváte zdarma, jak jsou věci zabaleny atd. Tato rozhodnutí budou mít obrovský dopad na množství odpadu na konci vašeho eventu.*“⁷¹

Jsou řešení, kterými se dá zabránit vzniku nového odpadu, což spousta festivalů už v praxi využívá. Jedná se o redukci tištěného materiálu, využívání znovupoužitelných kelímků či smysluplného využívání promo materiálů.⁷² Pokud se odpadu nevyhnou, tak nejlepším řešením je samozřejmě jeho opětovné využití. Mezi další řešení, jak následně co nejlépe nakládat s odpadem, patří samozřejmě důkladné třídění. Tady je potřeba co nejlepší komunikace vůči návštěvnicku, aby vědělo o možnosti třídění. Pro větší efektivitu je dobré mít u místa třídění i nějaké značení. U velkých eventů je potom důležitá komunikace s odvozovou službou, která se o odpad postará. Je potřeba znát jejich kapacity a na základě toho si domluvit strategii týkající se odvozu odpadu.⁷³

⁷⁰ Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023, str. 13. Dostupné z: <http://zinemaldia.sansebastianfestival.com/books/ggas/#p=12>.

⁷¹ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 300.

⁷² Příkladem strategie, které už v práci cituji – Berlinale, San Sebastian, MFDF Ji.hlava.

⁷³ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 299-300.

Obrázek 4 - Hierarchie odpadu, zdroj: Agentura A.P.E.

3.5.4. Materiály

Pro realizaci festivalu je nutné zařídit nespočet množství materiálů – na vybavení festivalového zázemí a food zóny, přípravu propagačních materiálů či vytvoření merche. Sledované aspekty u materiálů (papír, sklo, textil, plast...) jsou zisk původního materiálu, výrobní proces či distribuční proces na místo prodeje. San Sebastian uvádí ve své zprávě pro spotřebu materiálu číslo 123,72 tun CO₂, část emisí materiálu je počítána v průběhu roku, u těch, co jsou nově zakoupené či půjčené, se potom průměrná spotřeba dělí dny, kdy byl prostředek z materiálu využíván.⁷⁴

Festivaly samozřejmě vždy musí dbát na svou ekonomickou prosperitu a je jasné, že budou chtít na propagačních materiálech a merchy především vydělat. Jsou ale cesty, jak to udělat udržitelněji. Vše začíná u spolupráce s partnery a dodavateli. Před uzavřením smluv by si měl festival podle Jones položit tyto otázky:

1. Odkud výrobek pochází?
2. Kdo výrobek vyrobil?
3. Z čeho je vyroben?
4. V čem je zabalen?

⁷⁴ Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023, str. 10.

5. Jak bude zlikvidován nebo mohl by být znovu použitý?⁷⁵

Pro MFDF Ji.hlava je důležitá například lokálnost dodavatelů, se kterými spolupracuje, což je řešením pro snížení emisí způsobených distribucí materiálu.⁷⁶ Ještě výraznějším řešením je poté možnost spolupráce, kdy se festival rozhodne jednotlivé materiály si zapůjčit. Toto rozhodnutí udělal festival San Sebastian v roce 2023 a v závěrečné zprávě potom uvádí snížení emisí z materiálů o 84 % oproti roku 2022.⁷⁷ Co se týče materiálu pro merchandising, tak některé festivaly jdou cestou upcyclingu. Příkladem je například Academia Film Olomouc, kde merchandising vzniká z bannerů či výzdoby z předešlých ročníků.⁷⁸

⁷⁵ JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, str. 225.

⁷⁶ Ji.hlava udržitelná. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/eko>.

⁷⁷ Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023, str. 16.

⁷⁸ Udržitelnost festivalu. *afo.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://afo.cz/udrzitelnost-festivalu/>.

Výzkumná část

1. Představení analyzovaného festivalu

1.1. Stručná historie a souhrn vývoje MFDF Ji.hlava vztahující se k tématu práce

V první části věnované mému výzkumu představím vybraný analyzovaný festival MFDF Ji.hlava. Při analýze jakéhokoliv festivalu navrhuje Marijke de Valck začít od základního představení festivalu zahrnující tematické zaměření, velikost, podobu divácké základny či kontextualizaci role a vlivu festivalu ve filmovém a veřejném prostoru.

Počátky festivalu jsou spojené se skupinou několika mladých filmových nadšenců kolem nynějšího ředitele Marka Hovorky. Skupina vnímala významný nedostatek kultury v Jihlavě, a proto se rozhodla pořádat diskuse s různými osobnostmi – spisovateli*kami, muzikanty*kami nebo herci*ečkami. Po diskusi s dokumentaristkou Olgou Sommerovou vznikl nápad na uspořádání festivalu, který by se zaměřil na dokumentární filmy. První ročník se uskutečnil v roce 1997. Už od svého počátku je tedy festival zaměřený na dokumentární tvorbu. Představuje dramaturgicky pečlivě vybraný výběr autorské tvorby z českého a mezinárodního prostředí. Festival má několik soutěžních a nesoutěžních sekcí, mezi ty soutěžní patří *Opus Bonum* (mezinárodní dokumenty), *Česká radost* (české dokumenty), *Fascinace* (experimentální světové dokumenty), *Fascinace: Exprmtl.cz* (česká experimentální tvorba), *Svědectví* (české i světové dokumenty o stavu dnešního světa), *Krátká radost* (krátká dokumentární světová tvorba) a *Virtuální realita* (pro VR filmy a instalace). V roce 2023 se na festival akreditovalo 5322 návštěvníků*ic, kolem 38 tisíc diváctva vidělo ji.hlavské filmy v kině. V kontextu dokumentárních filmových festivalů je MFDF Ji.hlava největším festivalem autorského dokumentu ve střední a východní Evropě.⁷⁹

Pro festival bylo vždy důležité reflektovat aktuální společenská témata, kam spadá téma udržitelnosti, což potvrzuje i výkonná ředitelka festivalu Martina Pospíšilová. „*Já si myslím, že festival chtěl být nějakým způsobem vždycky zodpovědný, ať už ze sociálního, politického, ale i ekonomického a ekologického hlediska. Takže si myslím, že tam tenhle gen byl vždycky.*“⁸⁰ Stejně to vnímá vedoucí produkce Anna Zelená, která na festivalu pracuje pátým rokem. „*Pro mě to je úplně přirozená součást toho festivalu kvůli tomu, že můj první ročník byl ten, který*

⁷⁹ O nás. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/o-nas>.

⁸⁰ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

*oficiálně přinesl téma udržitelnosti. Samozřejmě, že se udržitelnosti věnoval festival už předtím, ale v roce 2019 byl vytvořený eko vizuál, a poprvé si festival dal nějaký cíl do produkce. Já to vnímám tedy každý rok, že se pokaždé dělají rozhodnutí i na základě udržitelnosti.*⁸¹

V roce 2019 se festival rozhodl být ohledně tématu udržitelnosti transparentnější a uvést do praxe udržitelná řešení. Cílem bylo přinést strukturovaný vhled do tématu, a také chtěl festival na téma více upozornit ve veřejném prostoru. *„Je to hodně nová a aktuální věc, která zajímá nejenom nás, ale i ostatní kulturní instituce. A jednoduše řečeno sharing is caring. Když to začneme více řešit a psát o tom, tak inspirujeme ostatní organizace, aby to dělaly stejně nebo podobně, nebo aspoň minimálně aby o tom uvažovaly. A to je myslím podle mě jedna z těch hlavních věcí, které jsou pro nás důležité. Nejenom to dělat tak, jak nejlíp v tu chvíli umíme, a zároveň se snažit stanovit nějaký trend. Chceme se inspirovat i od ostatních,*⁸² zmiňuje Pospíšilová. V další podkapitole tuto změnu z roku 2019 popíšu detailněji.

Když jsem se ptala respondentek na to, jak pozici festivalu vnímají v rámci českého kontextu, tak se shodly na tom, že považují festival za jeden z prvních, kdo začal udržitelná řešení prosazovat v praxi. Zelená zmiňuje například jeden z problémů, na které v roce 2019 naráželi. *„Bylo vidět, že v tom roce 2019 jsme s tím přišli mnohem dřív. Chtěli jsme recyklovatelný papír, ale ten v Čechách ještě nebyl, takže se musel vozit z Rakouska. Na takové věci se naráželo.*⁸³ Za důležitý aspekt pro rozvoj tématu považují mé respondentky také zájem o udržitelnost v rámci produkce a výroby filmů. Shodují se, že právě to mohlo přispět k tomu, že se o téma začalo zajímat více českých festivalů či institucí, než tomu bylo v roce 2019.⁸⁴ Jako další příklad festivalu v rámci českého kontextu byl zmiňován Academia Film Olomouc, který má na své webové stránce také část věnovanou environmentální strategii.⁸⁵

*„Festival se snaží především jít s dobou a aktivně dělat akční kroky, které sdílí potom s veřejností. Je ale rozhodně ještě hodně věcí, na kterých musíme zapracovat a rádi bychom se inspirovali i někde jinde,*⁸⁶ říká Pospíšilová. Právě důležitost spolupráce zdůrazňuje Klepek Jonášová. Zmiňuje projekt v rámci industry programu, kde proběhlo, pod záštitou MFDF

⁸¹ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

⁸² Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

⁸³ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

⁸⁴ Asociace českých producentů v audiovizí vytvořila manuál, který lze využít pro udržitelnější natáčení filmů či televizních pořadů.

Greenfilming.cz [online]. [cit. 06-05-24]. Dostupné z: <https://greenfilming.cz/>.

⁸⁵ Udržitelnost festivalu. *afo.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://afo.cz/udrzitelnost-festivalu/>.

⁸⁶ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

Ji.hlava jako leadera v udržitelnosti v rámci Doc Alliance, sdílení poznatků o udržitelnosti mezi organizátory*kami. „*Je pro nás velmi důležité být vzájemně v kontaktu a dělat jednotlivé kroky společně. V tématu udržitelnosti nikdo není konkurent, my si vzájemně můžeme akorát pomáhat. Přijímat systémové změny k lepšímu. Konkurenti můžeme být v tom, jak dobré filmy a účastníky máme, ale v udržitelnosti musíme táhnout za jeden provaz.*“⁸⁷

1.2. Změna na zaměření implementace udržitelných řešení do praxe

Ředitel festivalu Marek Hovorka při odhalení vizuálu pro festivalový ročník 2019 mluvil o tom, „*(...)že festival se snažil být vždy citlivý k životnímu prostředí. Když jsme se ale na ekologicky šetrný přístup skutečně zaměřili, zjistili jsme, jak velké máme rezervy. Chceme být důslední a promýšlet kroky v souladu s nejnovějšími informacemi, hledat úspory v systému a třeba být i inspirací pro ostatní.*“⁸⁸ Navrženými řešeními bylo omezení využívání jednorázových plastů, využívání přímých letů pro dopravu hostů*ek na festival a posílení autobusové dopravy při jejich následném pobytu. Dále například upřednostnění vegetariánského jídla v rámci cateringu nebo zavedení symbolické aktivity vysázení 23 stromů s cílem vytvoření festivalové aleje.⁸⁹ Finanční ředitelka festivalu Katarína Holubcová o této aktivitě mluvila jako o drobném činu. „*Věříme tomu, že i drobné aktivity jsou v rámci tohoto tématu důležité. Už jen proto, že postupně proměňují myšlení a uvažování.*“⁹⁰ Výkonná ředitelka Martina Pospíšilová o změně mluví jako o nutnosti větší strukturalizace a konkrétnějšího zavedení akčních kroků týkajících se udržitelných řešení.⁹¹ Vedení festivalu se tedy začalo zamýšlet nad tím, co vše lze v organizaci festivalu změnit.

Důležitým krokem bylo také zavedení nové funkce ekologického*é ombudsmana*ky. Primární náplní práce ombudsmana*ky měla být komunikace s veřejností ohledně nově zavedených udržitelných řešení. Kromě vysvětlování by měl*a sbírat další podněty ze strany veřejnosti k udržitelnému organizování festivalu. V rámci práce uvnitř festivalu ombudsman*ka zodpovídá za sledování řešení, která zavádějí další festivaly v praxi. Klade kritické otázky ohledně organizace festivalu a přichází s nápady na udržitelnější podobu festivalu. Tak v roce 2019 organizátoři*rky MFDF Ji.hlava funkci představili*y. Ekologickým

⁸⁷ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

⁸⁸ Ji.hlava po triadvacáté: s ekologickou stopou! *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/novinky/ji-hlava-po-triadvacate-s-ekologickou-stopou> .

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ VARHANÍK, Jiří. Ji.hlava se zaměří na prostředí, zavede ekologického ombudsmana. *jihlavske-listy.cz* [online]. 12. 9. 2019. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.jihlavske-listy.cz/clanek29142-ji-hlava-se-zameri-na-prostredi-zavede-ekologickeho-ombudsmana.html?komentare=vse>.

⁹¹ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

ombudsmanem se stal Luboš Slovák, vyučující na Katedře environmentálních studií na Masarykově univerzitě v Brně.⁹²

2. Organizační struktura MFDF Ji.hlava

2.1. Funkce ekologické ombudsmanky

Zavedení funkce ekologického*é ombudsmana*ky bylo jednou z hlavních změn, které festival v roce 2019 představil. Hlavní důvody podle výkonné ředitelky Marty Pospíšilové byly dva. „*Vycházíme z toho, že už se festival děje 28 let a potřebovali jsme jednoduše někoho zvenku, kdo na to pohlédne víc prakticky a bez zátěže znalostí našich produkčních. A zároveň někoho, kdo se v té oblasti pohybuje více než my.*“⁹³ V roli se vystřídal tři lidé – Luboš Slovák, Markéta Braun Kohlová a nyní je v pozici Soňa Klepek Jonášová, která je zakladatelkou Institutu Cirkulární Ekonomiky a pohybuje se ve veřejném prostoru jako poradkyně spolupracující se společnostmi při implementaci udržitelných řešení v praxi.⁹⁴ Pro funkci eko ombudsmana*ky je podle Pospíšilové a Zelené také důležité, aby se vyznal*a v tom, jak festival pracuje a dokázal*a vnímat jeho specifika. „*Zrovna se Soňou, to vzniklo trochu i z důvodu, že Soňa je nadšená dlouholetá účastnice festivalu. Končila naše bývalá eko ombudsmanka, a tudíž bylo nutné hledat někoho nového. A dali jsme si tedy meeting se Soňou a potom si řekli, že do toho chceme jít společně. Takže nebylo to vyloženo tak, že bychom vypsalí výběrové řízení. Spíš je to o tom, že jsme se podívali na to, kdo je relevantní v té oblasti, a důležité pro nás bylo taky, že to je někdo, kdo ten festival má rád a trochu mu rozumí,*“⁹⁵ říká Pospíšilová.

Funkcí eko ombudsmanky je především poskytovat záštitu nad přijímáním udržitelných řešení. Je součástí diskusí s vedením festivalu, kde jsou navrhována témata, kterým by se festival z pohledu udržitelnosti mohl věnovat v dalších letech. „*Funguje to tak, že si dáváme argumenty, proč se zaměřit zrovna na dané téma. Loni to bylo jídlo, tam byla velká shoda. Dále diskutujeme nad podobu spolupráce s partnery, rozhodujeme se, do jakých projektů půjdeme a definujeme si i linii priorit na další rok,*“⁹⁶ zmiňuje Klepek Jonášová. Na strategii se tedy podílí společně s vedením festivalu. Klepek Jonášová má malý pracovní úvazek, práce na festivalu jí

⁹² VARHANÍK, Jiří. Ji.hlava se zaměří na prostředí, zavede ekologického ombudsmana. *jihlavske-listy.cz* [online]. 12. 9. 2019. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.jihlavske-listy.cz/clanek29142-ji-hlava-se-zameri-na-prostredi-zavede-ekologickeho-ombudsmana.html?komentare=vse>.

⁹³ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

⁹⁴ *Incién.org* [online]. [cit. 06-05-24]. Dostupné z: <https://incién.org/>.

⁹⁵ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

⁹⁶ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

ale i tak zabere desítky až stovky hodin ročně. K dispozici má ve svém eko týmu dvě dobrovolnice, s kterými si práci rozděluje. Zmiňuje, že do budoucna se nabízí i otázka nějakého většího úvazku, jelikož agenda spojená s udržitelností se čím dál více rozrůstá.

2.2. Práce produkčního týmu a spolupráce s eko týmem

Produkční zodpovídá za organizaci a produkci festivalu, má odpovědnost například za rozpočet, tudíž při objednávání materiálů a vybavení pro jednotlivé prostory festivalu musí vždy dbát na to, aby vše bylo v souladu s rozpočtem. Vedoucí produkce Anna Zelená má kromě toho na starosti právě ještě i eko agendu. To znamená, že se také účastní debat s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou a festivalovým vedením. Pro Zelenou je pak úkolem vymyslet, jak se jednotlivé návrhy dají převést do praxe. Sama vnímá spolupráci s eko ombudsmankou jako možnost, jak se více propojit se světem řešícím udržitelnost. Opět je zdůrazňována tedy výhoda toho, že Klepek Jonášová stojí mimo organizaci a řešení udržitelnosti je její hlavní prací. „*Ona pro nás funguje jako nějaký spojovník s tím světem udržitelnosti, protože má neuvěřitelný přehled, vzhled do toho světa a do trendů, co se řeší v rámci její pozice. Velice dobře nadhazuje témata, ale i reflektuje, na co bychom se měli zaměřit, a na co ne,*“⁹⁷ říká Zelená.

Klepek Jonášová označuje spolupráci mezi ní a vedoucí produkce jako intenzivní: „*S Aničkou Zelenou z produkce jsme v měsících před konáním akce ve velmi intenzivním kontaktu, voláme si prakticky každý týden. Ladíme spolu větší detaily, například spolupráci s různými partnery, kteří jsou do toho zapojení. Snažíme se tomu dát nějaké racionální rozhodování i v průběhu, protože si to vyžaduje koordinaci třeba i nějakých větších kroků. Například jaké odpady budeme třídit, kolik bude kontejnerů, kdo nám je schopný zpřístupnit nádoby na odpady zdarma nebo za dobrou cenu, když na to nemáme budget atd.*“⁹⁸ Spolupráce se rozšířila i po festivale a to právě v souvislosti s přípravou závěrečné zprávy. Zelená měla na starost zajistit potřebná data, která se následně využila pro analýzu jednotlivých oblastí. Sama to vnímá jako velkou profesionalizaci toho, co festival dělá posledních pět let. Umožní to sledovat jednotlivé cíle a vyhodnocovat, co je dobrým řešením, a co se naopak tolik neosvědčilo. Problematice měření environmentálních dopadů festivalů se budu věnovat v samostatné kapitole.

⁹⁷ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

⁹⁸ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

2.3. Problém nedostatku pracovní síly věnující se udržitelným tématům

Všechny tři mé respondentky zmiňují nedostatek pracovní síly, která by se věnovala přímo pouze tématům souvisejícím s udržitelností. Označují to za jednu z hlavních výzev, které festivaly musí řešit, pokud se tématu chtějí více věnovat. „*Funkce eko ombudsmanky by měla být spíše v roli záštity, pomáhat se strategiemi, ale člověk se, když to chce dělat pořádně, dostane vždycky do praxe, do exekutivy a ten čas opravdu velmi bobtná. Takže tam je potřeba ideálně fundraisovat peníze i na tu enviromentální část a na enviromentální část toho týmu a využít to v rámci rozpočtu,*“⁹⁹ zmiňuje Klepek Jonášová problematiku financí. Tady je důležité se vrátit právě k tomu, že festival neřeší pouze environmentální udržitelnost, ale je pro něj stejně důležité být i ekonomicky a sociálně udržitelný. Proto některá ideální řešení mohou narazit právě na to, že festival musí dbát na své výdaje a některé věci si jednoduše dovolit nemůže.

Stejně tak to vidí Zelená, která se snaží v rámci své práce produkční myslet na udržitelnost, ale není to jejím primárním úkolem. „*Chybí nám lidi, kteří by sháněli partnery a firmy, co by se s námi na těch udržitelných řešeních mohli podílet. Někdo kdo by to s námi chtěl i do budoucna budovat. To je úvazek ale opravdu třeba pro jednoho dalšího člověka, na kterého my nemáme prostě finance.*“¹⁰⁰

3. Environmentální strategie festivalu

Mé tři respondentky se shodují, že zásadní strategií festivalu je vymezení jedné či dvou priorit, kterým se v rámci daného ročníku bude festival z pohledu udržitelnosti věnovat. Téma je komplexní a v minulosti se stávalo, že se naráželo na další místa pro zlepšení, ale v rámci průběhu festivalu už na to nebylo tolik kapacity. Tady se opět vracím k problému s pracovní silou. Důležité je to také z pohledu vymezení strategických cílů, u kterých se dá sledovat jejich naplnění. Díky tomu festival může analyzovat posun, který v oblastech zaznamenal, což je také cílem závěrečné zprávy. „*Na začátku jsme naráželi právě na to, že jsme toho chtěli obsáhnout hrozně moc. Chtěli jsme udělat všechno - dopravu, odpady a další různá témata. Cílem bylo sledovat, kde se nám ta témata protnou. A zjistili jsme, že to je pro nás nereálné. Proto je pro nás důležité mít toho parťáka, ombudsmana, který řekne: „Dobře, tak tenhle rok se budeme zaměřovat na toto téma a budeme na to koukat ze všech pohledů a nebudeme se už zdržovat*

⁹⁹ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

¹⁰⁰ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

tím, že ještě bychom mohli dělat toto a toto,“ to můžeme klidně udělat příští rok,“¹⁰¹ zmiňuje Pospíšilová.

V následující části se podívám už konkrétně na aspekty, které MFDF Ji.hlava považuje za nejvíce problematické. Dost se shodují s těmi, co zmiňuje Jones a které jsem představila v teoretické části. Každoročně festival řeší oblast energií, mobility, odpadu a také merche. Merch právě souvisí s řešením materiálu, který se pro jeho výrobu využije. Zařazuji ho tedy obecně do kategorie materiálu. Ve zprávě se zmiňuje ještě oblast spolupráce, která souvisí se zapůjčením vybavení či uzavíráním partnerství. Nejrelevantnější je pro oblast materiálu, kde ji tedy zmiňuji. Festival zároveň v každém roce volí právě jednu či dvě priority, které jsou pro něj důležité, a ty se stávají jakýmsi tématem daného ročníku. Minulý rok to bylo jídlo, což se podepsalo mimo jiné i do nabídky merche, kde si návštěvnictvo mohlo odvést domů rakytníkovou šťávu, sušený čaj, med, marmelády nebo svíčky od lokálního farmářstva a výrobců*kyň. Neprodané zboží festival poté vrátil dodavatelům nebo použil jako dárky pro hosty*ky.¹⁰²

Jednou z výzev pro implementaci udržitelných řešení je rozpočet financí. Jak budu dál v práci zmiňovat, tak je nutné hledat přímo zdroje, které by podpořily udržitelnost v praxi festivalu. O důležitosti financí v celém procesu mluví Soňa Klepek Jonášová: *„Mezi hlavní výzvy bych zařadila peníze, protože udržitelné pořádání festivalů je změnou procesů, produkce či dovybavení. Obecně jde o změnu zajetých pořádků, k čemu je potřeba vyjednávání s partnery. Často ty třetí strany nejsou zvyklé na nějaký zájem řešit tu udržitelnost, všechno mnohem víc trvá.*“¹⁰³ K větší reflexi tématu financí a environmentálních řešení bych potřebovala více konkrétních dat. Jak už jsem zmiňovala, cílem práce je popsat možná environmentální řešení, která festivaly mohou využít v praxi pouze na základě jejich finančních či sociálních možností, což ukazuje i případ samotného festivalu MFDF Ji.hlava. Podoba rozpočtu vždy bude důležitým aspektem, který pro festivaly bude výzvou při řešení témat udržitelnosti.

¹⁰¹ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

¹⁰² Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023.

¹⁰³ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

3.1. Produkční aspekty dle MFDF Ji.hlava s environmentálním dopadem

3.1.1. Energie

V roce 2023 to bylo poprvé, co MFDF Ji.hlava měřil svou spotřebu energie. Nutností bylo nastavení měření energií už v rámci předávacího protokolu. Zmiňovala jsem v teoretické části, že vnitřní eventy jsou dost odkázány na to, jak k problému s energiemi přistupují dodavatelé v místech, kde se festival koná. „*My jsme jenom v rámci pronájmu, takže tam nemůžeme přejít na obnovitelné zdroje energie, jsme tam závislí na tom, kdo nám co poskytuje. Pokud člověk nemá vlastní zdroje nebo vlastní smlouvy, tak to změnit nejde,*“¹⁰⁴ podotýká Klepek Jonášová. V závěrečné zprávě festival uvádí jako budoucí výzvu snahu o komunikaci s dodavatelem energie a podporování celospolečenského přechodu na obnovitelné zdroje.¹⁰⁵

Jednoduchá řešení spočívají v edukaci pracovníků*ic k tomu, aby se snažili*y omezovat množství vyprodukované energie. Festivalový štáb je informován o postupech, kterými toho lze dosáhnout. Ať už se jedná o zhasínání v nepoužívaných prostorech, regulaci teploty či vypínání nevyužívaných spotřebičů. Dle závěrečné zprávy chce festival zároveň pro rok 2024 uspořádat pro štáb a dobrovolnictvo školení ohledně postupů pro nižší spotřebu energie.¹⁰⁶

3.1.2. Mobilita

Pro MFDF Ji.hlava je zásadní soustředění se na zajištění veřejné dopravy v rámci města, kterou může zdarma využívat každý návštěvník*ice s akreditací. Zároveň festival poskytuje možnost využití služby Nextbike, která nabízí výpůjčku jízdních kol na určitý čas. Díky spolupráci s festivalem je služba dostupná v Jihlavě po celý rok. Snahou je co nejvíce minimalizovat využívání dopravy autem. O stejnou věc se festival snaží i při práci s hosty*kami, jejichž příjezdy jsou zařizovány především prostřednictvím vlaků, alespoň v případě hostů*ek z Evropy. Zároveň se celkově snížil počet aut, které festival využívá. Jedná se o 7 aut, z čehož 3 jsou elektromobily, u kterých však festival naráží na limity jejich nájezdu. Festivalové elektromobily zatím jízdu Praha-Jihlava na jeden zátah nezvládnou. Na otázku využití online připojení pro hosty*ky odpověděla Pospíšilová podobně jako Fabienne Merlet v rozhovoru s de Valck a Zielinskim: „*V momentě, kdy se to přesune do online, tak tam jsou lidi obecně roztěkaní a mají spoustu věcí, kterým se mohou věnovat. Jsou zahlceni věcmi na internetu, ale i jinými aktivitami. Ale v té Jihlavě přijedou a jsou fyzicky i se svoji myslí tam. A*

¹⁰⁴ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

¹⁰⁵ Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023

¹⁰⁶ Tamtéž.

*to je ten moment, kdy ty věci chtějí řešit. Zatímco kdyby byli doma a chodili do práce, a pak tam byla nějaká online diskuse, tak to prostě nikdy nebude mít takový dopad. Ti lidé nebudou mít vlastně ani mentální prostor se nad těmi tématy zamyslet, což si myslím, že je to, co my opravdu chceme, že to není jenom o tom si to pasivně poslechnout. Je to o tom otevřít diskusi na to téma, které ten dokument přinesl.*¹⁰⁷

Momentální výzvou pro festival je snaha o zvýšení nabídky veřejné dopravy pro návštěvnictvo při odjezdu z Jihlavy v poslední den festivalu. *„Abychom předešli té individuální dopravě aut, tak musíme mít velmi dobře zajištěnou tu dopravu městskou nebo meziregionální, a to je vždycky výzva. Jsou vytížené časy, třeba v neděli večer, kdy je opravdu nemožné dostat se do nějakého autobusu nebo vlaku. Jednáme tedy s partnery o posílení spojů.*¹⁰⁸ říká Klepek Jonášová. Zároveň je výzvou také to, jakým způsobem začít získávat relevantní data od návštěvnictva ohledně jejich způsobu dopravy do a z Jihlavy. Festival dosud využíval formu dotazníků, ale těch se navrátilo málo, a data proto nejsou tolik relevantní. Jednou z možností, kterou mé respondentky zmiňovaly, je využití digitální podoby formou tabletů, které by byly například u akreditací. Návštěvnictvo by mohlo údaje o dopravě vyplnit přímo tam.

3.1.3. Odpad

Podle Anny Zelené, z pohledu vedoucí produkce, je odpad tou nejkomplicovanější položkou pro MFDF Jihlava. *„Vždycky se snažíme myslet na to, kde vzniká nejvíc odpadu, což je okolo food zóny, kde se lidi chodí najíst, nebo okolo obchodů. Takže v tomhle děláme každý rok nějaké kroky napřed. Snažíme se vymyslet co dál, ale často narážíme na limity služeb města Jihlavy, což jsou technické služby, které spravují kontejnery a vývoz odpadu. My jsme závislí na nich.*¹⁰⁹ Technické služby nejsou schopny například zajistit odvozy třikrát či čtyřikrát týdně, ale místo toho pouze jednou týdně.

Je potřeba zároveň odpadu předcházet a edukovat účastníky*ice o svědomitém třídění. Festival omezil využívání PET lahví, v rámci food zóny byly nahrazeny zálohovanými kelímky či sklem. Zároveň festival upustil od předávání spousty propagačního materiálu při akreditování návštěvnictva či při komunikaci s hosty*kami. Na třídícím procesu festival spolupracuje s firmou EKO-KOM, která zapůjčuje své třídící stanice. Výzvou do budoucna je podle Klepek Jonášové efektivní komunikace s návštěvnictvem ohledně smysluplného třídění. *„V rámci*

¹⁰⁷ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

¹⁰⁸ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

¹⁰⁹ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

*třídění odpadů to závisí na osvětě návštěvníků a někteří lidé to jednoduše tolik neřeší. I když se snažíme nastavit dokonalý systém třídění, tak bez dobrovolníků na místě u těch kontejnerů by vznikala větší míra znečištění. To třídění není tak dobré, jak by mělo být například ve večerních hodinách. Ten odpad se potom nedá dále zpracovat, takže se to pak snažíme ještě alespoň trochu dotřídit.*¹¹⁰

místo	druh	počet	Objem (v litrech)	počet vývozů
OGV II	papír	1	1100	1
	plast	1	1100	1
	směsný odpad	1	1100	1
OGV I	papír	1	1100	1
	plast	1	1100	1
	směsný odpad	1	1100	1
DKO vzadu	papír	1	1100	1
	plast	1	1100	1
	směs	1	1100	1
	sklo	1	1100	1
	směsný odpad	1	1,1 tuny	
Dukla	papír	1	1100	1
	plast	1	1100	1
	směsný odpad	1	1100	1
DKO food zóna	papír	1	240	1
	plast	1	240	1
	směsný odpad	1	240	1
	sklo	2	240	2
	bioodpad	1	240	1
VŠPJ	papír	1	240	1
	plast	1	240	1
	směsný odpad	2	240	2

Obrázek 5 – Množství odpadu vyprodukovaného v rámci ročníku 2023 (screenshot ze závěrečné zprávy festivalu)

¹¹⁰ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

3.1.4. Materiál

Festival ke své realizaci potřebuje obrovské množství materiálu, který se nejčastěji shání přes dodavatele a partnery. Pro MFDF Ji.hlava je v tomto důležitá lokálnost, kdy se snaží spolupracovat s místními společnostmi v rámci Jihlavy a regionu Vysočiny. Spolupráce se zároveň přesouvá také do formy výpůjček. Festival nemusí věci kupovat a převážet, jelikož může produkty získat přímo v Jihlavě. Důležitá je v tomto koordinace ze strany produkce, aby se prvně sháněly alternativy v rámci regionu. *„Spolupracujeme třeba se školami nebo s nemocnicemi, od kterých si bereme nějaké vybavení, což znamená spoustu koordinace a práce. Ale myslím si, že to je vlastně to nejudržitelnější, co můžeme udělat. Že to je věc, která už existuje. Jenom ji vezmeme, využijeme a zase vrátíme zpátky do oběhu. Stále se používají stejné materiály třeba na stavbu food zóny. Snažíme se o tom přemýšlet, abychom co nejmíň věci přenášeli z místa na místo, abychom co nejvíce věci používali několikrát za sebou až do konce životnosti toho produktu. To je myslím věc, která se dá opravdu aplikovat skrze všechny festivaly. Jenom to chce čas a energii,“¹¹¹ říká Pospíšilová.*

Festival také omezil tisk propagačních materiálů, tiskne se už pouze program s festivalovým katalogem a festivalové plakáty. Část návštěvníků preferuje program v tištěné podobě, proto od něj festivaly nechtějí upustit. Důležité je dobře odhadnout poptávku a od ní odvíjet množství produktu při tisku. V tomto může pomoci právě důkladné měření z praxe, které festivalu ukáže, kolik tiskovin zbylo v minulém roce a může se jich tak vytisknout méně. Možnost propagace svého obsahu skrz tiskoviny není nabízena partnerům, lze využít digitální formu – na obrazkách festivalových TV nebo plátnech kin. Snižuje se také výroba množství merche. Minulý rok festival zvolil částečnou podobu jedlého merche na základě spolupráce s lokálními firmami. Důraz je především na kvalitě místo na kvantitě. Festival začíná využívat také formu upcyclingu, například ledvinky byly vyrobeny z bannerů z předešlých ročníků.¹¹²

¹¹¹ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

¹¹² Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023.

Termoska	100	-
Plátěnka	1650	500
Batůžek	asi 90	-
Penál	120	-
Skládací kelímek	120	-
Kulichy I	260	300
Kulichy II	260	-
Junior kulichy	60	35
Baby kulichy	30	50
Bucket hat		40
Dobrotrika	200	200
Ledvinky	54	60 (změna dodavatele na českého)
Miniledvinky z loňských bannerů		20
Penály z loňských bannerů		20
Trička	300	200

Dětská trička	50	-
Ponožky	300	300
Kšiltovka	-	100

Obrázek 6 – Porovnání festivalového merche mezi roky 2022 a 2023 (screenshot ze závěrečné zprávy festivalu)

3.2. Komunikace se zájmovými skupinami

3.2.1. Návštěvnictvo

V rámci komunikace s návštěvnictvem vidí mé respondentky pozitivní aspekty, ale zároveň také prostor pro zlepšení. Komunikace ohledně témat probíhá jednotně na webu festivalu, kde je sepsaná environmentální strategie festivalu a zároveň také Ji.hlavské sedmero, kde jsou zmíněny aktivity, které návštěvnictvo může dělat pro udržitelnější festival.¹¹³ Účastníkům*icím jsou instrukce zasílané na email. Kromě webu se informace objevují také na sociálních sítích. „*Jakmile se něco týkalo eko agendy, tak tam bylo logo Ji.hlava udržitelná. Nám předloni tolik nefungovalo, když jsme vytiskli k té agendě eko plakáty. Takže se spíš snažíme tu komunikaci zaměřit na online prostředí, a potom využíváme ještě tiskové zprávy,*“¹¹⁴ zmiňuje Zelená. Na druhou stranu je festival komplexní a rychle plynoucí event, kde je potřeba každý den během konání diváctvo informovat o skladbě programu, zajímavých tipech, doprovodných akcích či příjezdů hostů*ek. Klepek Jonášová vidí jako jedno z ponaučení to, že je nutné o udržitelných tématech informovat už během jara, kdy je pro to prostor.

Dalším zdrojem, který informoval o udržitelných řešeních se stal v minulém ročníku *Deník Ji.hlavské ombudsmanky*, kde Klepek Jonášová informovala o jednotlivých bodech udržitelnosti pro daný rok. Byly to často její osobní pohledy na různé věci, například se kriticky dívá na sázení stromu, které festival provádí každý rok. Tato aktivita mě zajímala při rozhovorech s mými respondentkami, jelikož jde o snadnou aktivitu kompenzující uhlíkovou stopu, která ale nijak zásadně neřeší problematiku množství emisí. Z podobné perspektivy vychází i Klepek Jonášová. Upozorňuje, že by se mohlo jednat o greenwashing, zároveň ale dochází k tomu, že festival nikde netvrdí a netvrdil, že by si sázením stromů cokoliv kompenzoval. Informace o sázení stromů je na webu napsaná v kolonce *Zelená Ji.hlava* a pouze se v ní informuje o tom, že festival danou aktivitu dělá. „*Žádné velké proklamace, žádné sliby o vymazání naší environmentální stopy z povrchu zemského,*“¹¹⁵ píše ve svém deníku Klepek Jonášová. V podobném smyslu mi odpověděla i Zelená, když jsem se jí na sázení stromů ptala. „*Je to rozhodně nějaký symbol. Je to symbol té naší iniciativy, protože to právě začalo v roce 2019. V tom roce jsme zasadili strom za všechny předchozí ročníky. A teď vždycky zasadíme zase jeden a vzniká takový jihlavský sad. Je to pro nás způsob PR, jak tu naši agendu dostat*

¹¹³ Ji.hlavské sedmero. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 07-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/sedmero>.

¹¹⁴ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

¹¹⁵ KLEPEK JONÁŠOVÁ, Soňa. Z deníku Ji.hlavské ekoombudsmanky: Mám se chlubit, že zasadíme jeden strom? *zajimej.se* [online]. 11. 10. 2023. [cit. 05-05-24]. Dostupné z: <https://zajimej.se/z-deniku-ji-hlavske-ekoombudsmanky-mam-se-chlubit-ze-zasadime-jeden-strom/>.

dál. Ale zase bych tomu neubírala ten dopad. Pořád tam děláme něco extra, co jiné instituce, akce v Jihlavě nebo někde jinde nedělají.“¹¹⁶ Zmiňuji to v této kapitole právě z toho důvodu, že to festivalu může sloužit jako možnost, jak téma dál dostat ke svému návštěvnicku. A zároveň jako příklad toho, že velmi často záleží na tom, jak se jednotlivá řešení vykomunikují s veřejností a médií. Právě tam může také ležet hranice mezi greenwashingem a myšlenkou, jak udržitelnost více propagovat ve veřejném prostoru.

Co se týká reakcí návštěvnicku na udržitelná řešení festivalu, tak si festival každoročně dělá výzkum, když zasílá po skončení dotazníky ohledně spokojenosti, kde je také část týkající se eko agendy. „*My děláme pravidelně dotazník, kde se trochu i na tu udržitelnost ptáme. Zajímá nás, jak to naše návštěvnicku vnímá. Myslím si, že zaznamenali změnu za ty poslední roky, že vnímají, že jsme se za těch pět let posunuli do něčeho výrazně udržitelnějšího. Myslím si, že to kvitují tedy dobře, ale samozřejmě je prostor pro posouvání. Někdy je složité to, že diváci na druhé straně nevidí, kolik je za tím práce a mají pocit, že by to třeba šlo dělat ještě lépe. Ale my v tu chvíli jsme nebyli schopni to z různých důvod udělat jinak,*“¹¹⁷ říká Pospíšilová. Zároveň návštěvnicku může využít možnosti napsat své připomínky a nápady na email eko ombudsmanky, k čemuž festival i přímo vyzývá na svých stránkách.

3.2.2. Partneři a dodavatelé

Druhou důležitou zájmovou skupinou jsou partneři a dodavatelé. Komunikace probíhá, kromě celorepublikové úrovně, především na území Jihlavy. Festival spolupracuje s několika místními aktéry a aktivně se snaží do organizace zapojovat třeba magistrát města, což souvisí se snahou o lokálnost. Co se týče reakcí partnerů na udržitelná témata, tak ty bývají různorodé. „*Někdo automaticky řekne, že tyhle věci neřeší. Takže my potom zvažujeme, jestli chceme jiného partnera, který by měl ty hodnoty nastavené stejně jako my.*“¹¹⁸ říká Zelená. Doplnuje ji Pospíšilová: „*Nemyslím si, že bychom narazili na nějaký vyloženě problém, protože pořád jsme jako festival na těch partnerstvích dost závislí. Vždycky se snažíme jít třeba v něčem i cestou kompromisu. Pokud bylo ale u našich partnerů něco, co nám nějakým způsobem nekonvenovalo obsahem jejich byznysu, tak to jsme spolupráci přerušili kompletně. Hodně partnerství řešíme v otázce dopravy nebo merche. V té dopravě se snažíme jít třeba cestou elektro aut. Ale je to spíš o tom najít nová partnerství na ty elektro auta, než že bychom vyloženě řekli stávajícím*

¹¹⁶ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

¹¹⁷ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

¹¹⁸ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

partnerům: „*Ne, toto ne, toto dělejte jinak,*“ ale spíš hledáme jiné cesty a partnerství, jak to udělat co nejefektivněji.“¹¹⁹

Zmiňovala jsem, že momentálně se festival snaží hledat partnery, kteří by finančně podpořili zavádění udržitelných řešení v praxi. To by mohlo pomoci například problému s pracovní silou. „*Loni jsme zavedli čistě partnerskou sekci Partnerství udržitelnosti. Chceme hledat společnosti, firmy a nadace, které oslovíme čistě právě pro tu naši agendu, anebo kterým je ta agenda blízka a chtějí na ni navázat. A vnímám, že to je i pro spoustu firem momentálně důležité. Když za nimi přijdu s tím, že se opravdu snažíme být nějakým způsobem udržitelní, tak je to pro ně lákavé. Raději se spojí s někým, kdo se snaží profilovat jako zelený festival, když to zjednoduším, než s někým, kdo to tolik neřeší. Jde to ruku v ruce s nějakou vnitřní politikou té firmy,*“¹²⁰ říká Pospíšilová.

3.3. Využití měření úspěšnosti jednotlivých řešení v praxi

Během celé své práce jsem se snažila ukázat, jak důležité je pro festivaly měření jejich uhlíkové stopy. Je to základem pro vyhodnocování úspěšnosti implementace udržitelných řešení v praxi. Umožňuje to festivalu zjistit, jaké jsou problematické oblasti, zhodnotit následně jednotlivá řešení a případně svou environmentální strategii upravit. Festivaly si mohou klást konkrétní cíle, jejichž plnění pak v rámci měření lze sledovat. K tomu slouží právě závěrečná zpráva MFDF Ji.hlava, která vzniká v tomto roce poprvé. Nabízí data ohledně spotřeby energie, srovnání množství prodaného merche mezi roky 2022 a 2023, množství výpůjček kol Nextbike či počet svozů ve výpočtu odpadu.¹²¹ „*Podle mě nás to naučilo to, že si musíme dávat měřitelné cíle a musíme ty věci opravdu měřit, abychom mohli právě v budoucnu vidět ten posun. Takže v tomhle vidím velkou profesionalizaci toho, co jsme posledních pět let dělali. Teď už to bude na papíře a bude vidět, že jsme posunuli,*“¹²² zmiňuje Zelená.

Problematické je to, že festivaly často nemají možnost, jak se k některým datům dostat. Na některé aspekty jsem narazila během své práce. Například u energií je vždy potřeba měření předem dohodnout s pronajímateli prostoru, kde se festival koná. Zároveň na některých místech festival bývá pouze den či půl dne, a tudíž by to mohl změřit jedině někdo z produkce, u čehož narážíme opět na potřebu pracovní síly. V rámci mobility jsou to potom data o způsobu dopravy

¹¹⁹ Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12.3.2024.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023.

¹²² Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

návštěvnictva, kde mé respondentky navrhují využití digitální technologie přímo u akreditací, kde by návštěvnictvo jednoduše zakliklo jakým dopravním prostředkem do Jihlavy přijelo. Komplikací byl i výpočet odpadu. „*A ještě teda složitější byly odpady. My jsme je chtěli vážit, ale v Jihlavě není možné odpad zvážít, tam je možné zvážít pouze směsný odpad. Takže bychom museli obcházet kontejnery a vážit to sami. Měříme tedy podle toho, kolik jsme měli vývozu a jak velké ty kontejnery jsou. Takže vážení odpadů by bylo skvělé, ale ještě musíme vymyslet, jak to zrealizovat a jestli to vůbec je realizovatelné,*“¹²³ doplňuje Zelená.

V příštím roce bude zároveň potřeba získaná data také přepočítat, jelikož se festival bude konat nově deset dní místo šesti. Upozorňuje na to Klepek Jonášová: „*Některá data se získat nedají nebo se neshírala, jelikož pro to nebyla potřeba. Třeba data o spotřebě energie nebo vody nebyla ve smlouvách, tak to jsme loni zavedli. Můžeme tak vyhodnocovat meziročně, jestli jsme se zlepšili nebo zhoršili. Zároveň se festival bude prodlužovat, protože už nešlo všechny ty ideje a filmy dát do pár dnů, takže budeme muset ty data přepočítávat i nějakým koeficientem na dny festivalů, abychom ty cíle byli schopni vyhodnocovat. Takže tam je celá řada výzev.*“¹²⁴

¹²³ Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou. 16.4.2024.

¹²⁴ Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou. 18.4.2024.

Závěr

Má bakalářská práce poskytuje prvotní náhled do relevantní a aktuální tematiky, která je reflektována v průběžně vznikajících environmentálních strategiích filmových festivalů. Práce vymezuje filmové festivaly jako instituce, které mohou ovlivnit myšlení svého návštěvnictva svým programem, celkovou vizí či mediální komunikací. Jsou součástí socio-kulturního a politického diskurzu a lze na ně nahlížet z pohledu naplnění společenské odpovědnosti. Ta souvisí s třemi pilíři udržitelného rozvoje – environmentálním, sociálním a ekonomickým. Mým cílem bylo zmapovat především environmentální udržitelnost, konkrétně snahu organizací o snižování své vyprodukované uhlíkové stopy z důvodu měnícího se klimatu. Ale v průběhu práce jsem zjišťovala, jak jsou pilíře udržitelného rozvoje vlastně propojené, což v práci reflektuji.

Konkrétní výzkumnou otázkou byla identifikace produkčních aspektů s nejvyšším environmentálním dopadem a zároveň popsání udržitelných strategií, které mají sloužit k snížení festivalem vyprodukované uhlíkové stopy. Využívám teorii Meegan Jones o udržitelném kulturním eventu a rozdělují aspekty na čtyři hlavní oblasti – energie, mobilita, odpad a materiály. V teoretické části následně mapuji řešení, která festivaly přijímají v praxi, jednak pomocí knihy Jones, tak i prostřednictvím analýzy konkrétních environmentálních strategií festivalů.

Vysoký dopad má oblast mobility, která souvisí především s leteckou dopravou hostů*ek. Festivaly se jim snaží nabízet alternativu veřejné dopravy, kterou nabízejí zdarma také svému návštěvnictvu. Cílem je co nejvíce minimalizovat individuální dopravu auty. Některé festivaly volí formu offsetingu, kdy svou uhlíkovou stopu kompenzují finanční podporou firmě, jejímž cílem je snižování uhlíkové stopy v atmosféře. Filmové festivaly jsou převážně vnitřními eventy, tudíž jsou z pohledu energií odkázány na rozhodnutí dodavatelů v místě konání. Samy nemohou přejít na obnovitelné zdroje. Řešení je především tedy v edukaci festivalového štábu o způsobu chování, které povede ke snížení produkce energie. Podobně je důležitá edukace v postupu třídění odpadu. Nejlepším řešením je úplné předcházení odpadu, což velká část festivalů už dělá – netiskne vstupenky a propagační materiály, opouští od jednorázového využití plastů a přechází k zálohovaným kelímkům. U poslední kategorie materiálu by si měl festival vždy klást otázku o původu daného materiálu, který souvisí s jeho produkčními a distribučními náklady. Jako jedno z důležitých řešení lze označit možnost spolupráce, kdy si festival půjčuje vybavení, které potřebuje při realizaci.

Ve výzkumné části se zaměřuji konkrétně na Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava. Ten byl jedním z prvních, který téma v českém kontextu filmových festivalů otevřel. Především skrz rozhovory s organizátorkami festivalu a analýzu závěrečné zprávy o udržitelných řešeních pro rok 2023 identifikuji postupy a strategie festivalu v rámci eko agendy. Jedním ze základních postupů je výběr jedné či dvou priorit, na které se festival v daný rok bude soustředit. To umožní větší soustředění na konkrétní cíle a nedojde k rozptýlení větším množstvím témat. Důležitá je pro MFDF Ji.hlava také lokálnost. Spolupracuje s místními aktéry, kteří festivalu poskytují důležité materiály pro realizaci. V rámci teoreticky vymezených oblastí pro udržitelný kulturní event jsou to podobná řešení těm, které popisují v předešlém odstavci. Specifikem je funkce eko ombudsmanky, která dohlíží na výběr priorit a pomáhá tvořit udržitelnou strategii pro daný ročník. Zároveň je důležitou osobou pro komunikaci řešení s návštěvnictvem, médií či partnery. Z příkladu MFDF Ji.hlava vyplývá nutnost informovat o eko agendě v době před festivalem, kdy je na to prostor. Návštěvnictvo může v případě MFDF Ji.hlava sdílet s eko ombudsmankou své nápady a poznatky k problematice, čímž festival skupinu zapojuje do procesu. Z pohledu partnerů je komunikace závislá také na tom, že pro festivaly je spolupráce s partnery finančně nesmírně důležitá. Partneři do procesu mohou být více zapojeni prostřednictvím možné přímé podpory eko agendy festivalu, která by byla využita v rámci rozpočtu festivalu.

Představila jsem konkrétní výzvy festivalů v produkčních oblastech, ale zároveň bych ráda zmínila ještě dvě obecné výzvy vycházející z mého výzkumu, čímž jsou finance a pracovní síla. Festivaly musí dbát na to, aby přijímaly řešení, která jim pomohou zůstat ekonomicky stabilní. Environmentální agenda je pozvolnou změnou procesu organizace, která potřebuje ke svému uskutečnění také dostatek financí. Jedním z navrhovaných řešení vycházejícím z výzkumné části je snaha o fundraising financí přímo určených na eko agendu. Ty by mohly následně být využity k zisku dostatečné pracovní síly pokrývající téma eko agendy. Zkušenost MFDF Ji.hlava ukazuje, jak rozsáhlá eko agenda dokáže být. Funkce eko ombudsmanky, která měla fungovat především jako záštita nad přijímanými udržitelnými řešeními, se přesouvá více do praxe a exekutivy. Festivalu chybí více lidí, kteří by dokázali agendu pokrýt. Tato zkušenost získává na relevanci v českém kontextu, kde jsou filmové festivaly financovány velmi podobně a stojí na podobné organizační struktuře.

V práci zdůrazňuji důležitost měření uhlíkové stopy festivalů. Na základě toho si mohou festivaly klást konkrétní cíle, které mohou každoročně vyhodnocovat. Výzvou se zároveň stává sběr dat, u některých produkčních aspektů je to komplikované. Organizátoři*rky MFDF

Ji.hlava zatím hledají cestu, jak získat data o mobilitě návštěvnictva. V rámci energií je důležité měření rovnou dojednat s dodavatelem při uzavírání smlouvy o pronájmu. S určitým řešením přichází festival v San Sebastianu, který spolupracuje s firmou CREAM. Ta využívá statistik nasbíraných ze spolupráce s jinými eventy a na základě porovnání s údaji festivalu o velikosti či počtu návštěvnictva se v rámci závěrečné zprávy dopočítávají chybějící čísla. Zavedení konkrétního jednotného postupu, kterým by se mohly při měření své uhlíkové stopy řídit všechny filmové festivaly, zůstává výzvou do budoucna.

Seznam použité literatury a pramenů

Prameny

1. Rozhovor s výkonnou ředitelkou Martinou Pospíšilovou. 12. 3. 2024 rozhovor vedla Tereza Novotná přepis v archivu autorky
2. Rozhovor s vedoucí produkce Annou Zelenou 16. 4. 2024 rozhovor vedla Tereza Novotná přepis v archivu autorky
3. Rozhovor s eko ombudsmankou Soňou Klepek Jonášovou 18. 4. 2024 rozhovor vedla Tereza Novotná přepis v archivu autorky
4. Závěrečná zpráva Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava pro rok 2023. Zprávu neuvádím v příloze, není ještě dokončená a připravená k publikaci.
5. Acting Sustainably. In: *berlinale.de* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.berlinale.de/en/festival/sustainability.html>.
6. Ji.hlava po třiadvacáté: s ekologickou stopou! *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/novinky/ji-hlava-po-triadvacate-s-ekologickou-stopou>.
7. Ji.hlavské sedmero. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 07-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/sedmero>.
8. Ji.hlava udržitelná. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/eko>.
9. KLEPEK JONÁŠOVÁ, Soňa. Z deníku Ji.hlavské ekoombudsmanky: Mám se chlubit, že zasadíme jeden strom? *zajimej.se* [online]. 11. 10. 2023. [cit. 05-05-24]. Dostupné z: <https://zajimej.se/z-deniku-ji-hlavske-ekoombudsmanky-mam-se-chlubit-ze-zasadime-jeden-strom/>.
10. O nás. *ji-hlava.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://www.ji-hlava.cz/o-nas>
11. Sustainability. In: *sansebastianfestival.com*. [online]. cit. [11-02-24]. Dostupné z: https://www.sansebastianfestival.com/admin_img/documentos/informe_2021_sostenibilidad_in.pdf.

12. Sustainability - Our contribution to the Sustainable Development Goals. In: *locarnofestival.ch* [online]. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.locarnofestival.ch/about/organization/sustainability.html>.
13. Report on sustainability evaluation and carbon footprint measurement. In: *sansebastianfestival.com*. [pdf]. 2023. cit. [03-05-24]. Dostupné z: <http://zinemaldia.sansebastianfestival.com/books/ggas/#p=12>.
14. TO PROTECT THE PLANET the Festival de Cannes is taking action. In: *Festival-Cannes.com* [online]. [cit. 11-01-24]. Dostupné z: <https://www.festival-cannes.com/en/the-festival/a-festival-with-a-conscience/for-the-planet/>.
15. Udržitelnost festivalu. *afo.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <https://afo.cz/udrzitelnost-festivalu/>.

Literatura

1. DE VALCK, Marijke, DAMIENS, Antoine. *Rethinking Film Festivals in the Pandemic Era and After*. Springer International Publishing AG, 2023, 352 s. ISBN: 978-3-031-14171-3.
2. DE VALCK, Marijke, KREDELL, Brendan, LOIST, Skadi. *Film Festivals: History, Theory, Method, Practice*. London and New York: Routledge, 2016, 256 s. ISBN: 978-0-415-71247-7.
3. DE VALCK, Marijke, ZIELINSKI Ger. On greening film festivals: The environmental impact of film festivals and their future design and operation. In: *necsus-ejms.org* [online]. 13.12.2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://necsus-ejms.org/on-greening-film-festivals-the-environmental-impact-of-film-festivals-and-their-future-design-and-operation/>.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016, 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
5. CHRASTINA, Jan. *Případová studie - metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2019, 287 s. ISBN 978-80-244-5373-6.
6. JONES, Meegan. *Sustainable Event Management: A Practical Guide*. London and New York: Routledge, 2017, 414 s. 3.ed. ISBN: 978-1-31543-972-3.

7. KRAUSE, Josef. *Podniková environmentální strategie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 246 s. ISBN 978-80-7598-560-6.
8. MEADOWS, DONNELA H., et al. *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*, New York: Universe Books, 1972, 205 s. ISBN: 978-0-876-63165-2.
9. MILLER, Toby. *Greenwashing Culture*. London: Routledge, 2017, 146 s. 1.ed. ISBN: 978-1-31565-925-1.
10. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada), 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
11. SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, 539 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.
12. STEAD, Jean Garner, STEAD, Edward W. *Sustainable strategic management*. Sheffield: Greenleaf Publishing, 2014, 287 s. 2nd ed. ISBN 978-1-906093-53-2.
13. VALLEJO, Aida, WINTON, Ezra. *Documentary Film Festivals Vol. 1 Methods, History, Politics: Methods, History, Politics*. London: Palgrave Macmillan Cham, 2020, 296 s. ISBN: 978-3-030-17319-7.
14. WILLARD, Marsha, HITCHCOCK, Darcy. *The Business Guide to Sustainability: Practical Strategies and Tools for Organizations*. New York: Routledge, 2015, 290 s. 3rd ed. ISBN: 978-1-31576-739-0.
15. WONG, Cindy Hing-Yuk. *Film Festivals: Culture, People, and Power on the Global Screen*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2011, 318 s. ISBN 978-0-8135-5065-7.

Internetové zdroje

1. Cíle udržitelného rozvoje. *osn.cz*. [online]. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>.
2. Co je ESG. *esgvpraxi.cz* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://www.esgvpraxi.cz/co-je-esg>.
3. Co je udržitelný rozvoj. *tydenudrzitelnosti.cz* [online]. cit. [15-03-24]. Dostupné z: <https://www.tydenudrzitelnosti.cz/o-projektu/>.
4. Corporate sustainability and responsibility. In: *official website of the European Union* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/corporate-sustainability-and-responsibility_en.

5. *Docalliance.org* [online]. [cit. 11-04-24]. Dostupné z: <https://www.docalliance.org/>.
6. Energy hierarchy. In: *en.wikipedia.org* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Energy_hierarchy.
7. Event. In: *Cambridge Dictionary* [online]. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/event>.
8. Festivals sector moves to make events greener. In: *impact.economist.com* [online]. 28.8.2023. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://impact.economist.com/sustainability/social-sustainability/festivals-sector-moves-to-make-events-greener>.
9. *Greenfilming.cz* [online]. [cit. 06-05-24]. Dostupné z: <https://greenfilming.cz/>.
10. *Incién.org* [online]. [cit. 06-05-24]. Dostupné z: <https://incién.org/>.
11. Jak zacházet s odpady. *odpady-ape.cz* [online]. [cit. 04-05-24]. Dostupné z: <http://www.odpady-ape.cz/cs/o-odpadech/jak-zachazet-s-odpady.html>.
12. KOZOHORSKÝ, Petr. Letošní filmový festival zezelenal, v ulicích jsou i lovci PET lahví. *idnes.cz* [online]. 30. 6. 2023. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/karlovy-vary/zpravy/mezinarodni-filmovy-festival-karlovy-vary-ekologie.A230630_734170_vary-zpravy_prz.
13. LINDBERG, Greg. Ecology vs. Environmental Science: What's the Difference? In: *saintleo.edu* [online]. 19.3.2021. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.saintleo.edu/about/stories/blog/ecology-vs-environmental-science-whats-the-difference>.
14. Otevřený dopis novinářů a novinářek karlovarskému festivalu. *25fps.cz* [online]. 7. 7. 2022. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <http://25fps.cz/2022/otevreny-dopis-kviff/>.
15. POLLEY, Celesté. ESG vs. CSR: what's the difference? In: *thesustainableagency.com* [online]. 10. 2. 2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z: <https://thesustainableagency.com/blog/esg-vs-csr/>.
16. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. In: *sustainabledevelopment.un.org* [pdf]. 1987. [cit. 27-02-24]. Dostupné z: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.
17. SEDLÁČEK, Vojtěch. Čistá festivalová energie. Rock for People pohání vodíkový generátor z Jablonce. In: *CzechCrunch* [online]. 18. 6. 2022. [cit. 03-05-24]. Dostupné z <https://cc.cz/cista-festivalova-energie-rock-for-people-pohani-vodikovy-generator-z-jablonce/>.

18. SEREBRIAKOVA, Natalia. Seven European film festivals go green at the European Film Festival Palić In: *Cineuropa.org* [online]. 20.7.2022. [cit. 12-02-24]. Dostupné z: <https://cineuropa.org/en/newsdetail/427758/>.
19. ŠIRINKINA, Anastázie. *Udržitelnost hudebního festivalu Rock for People*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, Katedra Arts managementu. Vedoucí práce Ing. Pavla Petrová, Ph.D.
20. TESAŘ, Antonín. Jak funguje filmový festival. *a2larm.cz* [online]. 12. 7. 2014. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2014/07/jak-funguje-filmovy-festival/>.
21. TURRENTINE, Jeff. What Are the Causes of Climate Change?. In: *NRDC.com* [online]. 13. 9. 2022. [cit. 10-04-24]. Dostupné z: <https://www.nrdc.org/stories/what-are-causes-climate-change#natural>.
22. VALINOVÁ, Eliška. Role ČSÚ v problematice udržitelného rozvoje. *statistikaamy.cz* [online]. 18. 9. 2018. [cit. 02-05-24]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2018/09/18/role-csu-v-problematice-udrzitelneho-rozvoje/>.
23. Základní pojetí konceptu udržitelného rozvoje. *mmr.gov.cz* [online]. cit. [15-03-24]. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/informace,-aktuality,-seminare,-pracovni-skupiny/psur/uvodni-informace-o-udrzitelnem-rozvoji/zakladni-pojeti-konceptu-udrzitelneho-rozvoje>.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pilíře udržitelného rozvoje.....	26
Obrázek 2: Cíle udržitelného rozvoje.....	27
Obrázek 3: Energetická pyramida.....	32
Obrázek 4: Hierarchie odpadu.....	34
Obrázek 5: Množství odpadu vyprodukovaného v rámci ročníku 2023.....	46
Obrázek 6: Porovnání festivalového merche mezi roky 2022 a 2023.....	48

NÁZEV:

Filmové festivaly ve vztahu k environmentální udržitelnosti: Případová studie Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava.

AUTOR:

Tereza Novotná

KATEDRA:

Katedra divadelních a filmových studií

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Ondřej Kazík

ABSTRAKT:

Bakalářská práce představuje aktuální problematiku environmentální udržitelnosti v rámci realizace a organizace filmových festivalů. Na základě festivalových publikací jsou filmové festivaly definovány jako instituce se socio-kulturním a politickým vlivem, což téma zasazuje do širšího kontextu společenské odpovědnosti. Cílem práce je vymezení pojmu udržitelného kulturního eventu společně s oblastmi produkčních aspektů organizace festivalu s nejvyšším environmentálním dopadem. Na základě práce s publikacemi z oblasti event managementu jsou identifikovány čtyři oblasti - energie, mobilita, odpad a materiály. V rámci každé oblasti jsou popsána za pomoci analýzy environmentálních strategií festivalů možná řešení pro snížení uhlíkové stopy. Tyto poznatky jsou dále konkretizovány na případové studii Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava. Kvalitativní výzkum vychází z analýzy poskytnutých polostrukturovaných rozhovorů s organizátorkami festivalu a z práce s různými interními dokumenty festivalu. Zmapovány jsou konkrétní environmentální strategie festivalu, které mohou být inspirací pro další české filmové festivaly. Práce představuje také problematiku měření uhlíkové stopy festivalu v praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Filmový festival, Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava, MFDF Ji.hlava, festivalová studia, udržitelný rozvoj, environmentální udržitelnost, udržitelný kulturní event, produkční aspekty, společenská odpovědnost

TITLE:

Film festivals in relation to the environmental sustainability: A case study Ji.hlava International Documentary Film Festival

AUTHOR:

Tereza Novotná

DEPARTMENT:

Department of Theater and Film Studies

SUPERVISOR:

Mgr. Ondřej Kazík

ABSTRACT:

This bachelor thesis presents the current issue of environmental sustainability in the context of film festivals. Based on festival publications, film festivals are defined as institutions with socio-cultural and political influence, which places the topic in the broader context of social responsibility. The aim of this thesis is to define the concept of a sustainable cultural event together with the areas of production aspects of festival organisation causing the highest environmental impact. Based on work with event management publications, four areas are identified - energy, mobility, waste and materials. Using an analysis of festivals' environmental strategies, possible solutions to reduce the carbon footprint within each area are described. These findings are further specified through a case study of the Ji.hlava International Documentary Film Festival. The qualitative research is based on the analysis of semi-structured interviews conducted with the festival organisers and on work with various internal festival documents. Specific environmental strategies of the festival are described. They can be used as an inspiration for other Czech film festivals. The thesis also presents the issue of measuring the carbon footprint of the festival in practice.

KEYWORDS:

Film festival, Ji.hlava International Documentary Film Festival, IDFF Ji.hlava, festival studies, sustainable development, environmental sustainability, sustainable cultural event, production aspects, social responsibility